YENİ UFUKLAR

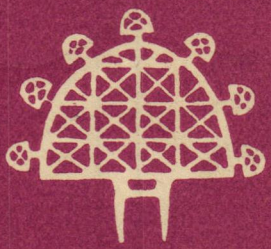

Yaratıcı insan eksikliği ..... Gülten Kazgan
Ey yaralı arslan ..... Çetin Altan
Seçimli, seçimsiz ..... Melih Cevdet Anday
Aldatılmışlara sesleniş ..... Sabahattin Eyuboğlu
Başaran'la konuşma ..... Demir Özlü
Politikada iyi ve kötü ..... Konfuçyus
Yarar ve doğruluk ..... Mensius
Hayret bey (şiir) ..... Suat Taşer
Orta öğretimde öğretmen buhranı ... Haydar Kazgan
Yurttaşlar ..... Pestalozzi
Kovuk ..... M. Başaran
Sevgili Karanlıklar (Hikâye) ..... Samim Kocagöz
Baba ile oğul ..... Güner Sümer

CİLT : 11
SAYI : 129

ŞUBAT
1963

Yeni Çıktı

Çan YAYINLARINDA

Oktay Rifat

L Â T İ N

OZANLARINDAN

Ç E V İ R İ L E R

Katullus - Vergilius

Horatius - Martialis

F. 3 Lira

o

Jacques Prévert

Ş İ İ R L E R

Çeviren :

Sabahattin Eyuboğlu

F. 4 Lira

YENU : 1

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün dergisi
Kurucusu :
Orhan Burian

o

Sahibi :
Mihrimah Cemiloğlu
Yazı işlerini fiilen idare eden:
Oğuz Arıkanlı.
İdare yeri : Boyacı Ahmet So. Nuribey Han, oda 4 - 02 Çemberlitaş _ İstanbul

o

Yazışma ve Havale adresi :
P. K. 1034
Galata — İstanbul

o

A b o n e :
Yıllık ..... 12 TL.
Altı aylık ..... 6 TL.

o

Bu sayıyı hazırlayan :
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :
Gün Matbaası
İstanbul

YIL : 1963 YENİ SAYI : 129

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ
Kurucusu :
ORHAN BURİAN

YARATICI İNSAN EKSİKLİĞİ

Gülten Kazgan

İlkel insan topluluklarından çağdaş Batı uygarlığını temsil eden Avrupa ülkelerine ve Batı uygarlığının deniz-aşırı kollarına kadar uzanan toplumları yaratma gücü bakımından toplumsal bilimleri şöyle sınıflandırır : ilkel topluluklar, sadece tabiatın kendilerine verdiği ürünleri, hiçbir katkı yapmaksızın, toplamakla yetinen göçebeler. Bütün faaliyet, en ilkel fizyolojik ihtiyaç olan beslenme, barınma, korunma ve cinsel içgüdünün isteklerinin tatminine yönelmiştir. Bir yerde, bir bölgede fizyolojik ihtiyaçların tatmini için tabiatın verebildiği tükendiği zaman, yaşama şartlarının daha elverişli olduğu yerlere göçülür. İlkel topluluklar, ihtiyaçlarını tatmin için bulundukları yerde tabiatı hâkimiyetleri altına almak, yaratıcı buluşlardan yararlanmak yerine, yaratıcı gücün eksikliği onları aradıklarını tabiatta bulabilecekleri yeni alanlara sevkeder.

Daha ileri bir safhaya erişmiş insan toplulukları tabiattan aldığını ona geri verebilen, göçebelikten kurtulmuş yerleşik toplumlardır. İnsanın bulunduğu yere bağlanması, hiç olmazsa en ilkel fizyolojik ihtiyaçlarını giderebilecek kadar tabiata, tabiî olaylara hâkim olabildiğini gösterir. Artık bu safhadan itibaren insanın yaratma gücüne göre toplumlar değişik gelişme seviyesine erişebilir. Bilimsel faaliyet, düşünce yeniyi yaratmaya yöneldiği, bunun için daha önceki denemelerinden yararlana-

bildiği nisbette insan tabiata bağlılıktan kurtulup, tabiatın verdiklerine katkıları ile toplumu her gün daha ileri götürebilir.

Türk toplumunu ister tarih içinde ister günümüzde yaratma gücü bakımından ele aldığımızda, ilkel göçebelere benzer bir yönü ortaya çıkmaktadır. Bu benzeyiş, sadece bilgisizliğinden, cehaletinden dem vurduğumuz köye inhisar etmeyip, toplumun aydın geçinen katlarında, çeşitli ekonomik faaliyetlerin mahiyetinde de görülebilir. İlkel insan topluluklarını vasıflandıran ve tabiatın verdiği ile yetinmeye dayanan toplumsal düzen anlayışını biraz genişletip, biraz gevşettiğimizde, ekonomik faaliyetlerden salt düşünce alanına kadar bütün faaliyetlerimizde, müesseselerimizde, mevcut toplum düzeninin ilkel yapısı açıkça belirmektedir. Eğer ilkel göçebe topluluklar tabiata hiçbir katkıda bulunmaksızın sadece tabitın verdiği ile yetiniyorsa, Türk toplumu da bugünedek, tabiattan alabildiğinin yanında bir de temas ettiği ve etkilendiği diğer toplumlarda bulduğunu aktarmakla yetinmiş, fakat kendisi yaratıcı bir güç gösterememiştir.

Gerçekten, Anadolunun birçok bölgelerinin çoraklaşması ile köyünü, toprağını terkettiğini okuduğumuz çiftçi, yaratıcı güç eksikliğinin toplumun alt yapısındaki en güzel bir örneğidir. On beş yıllık geçmişi olan İsrail Necef çölünü ormanlaştırırken, bu topraklar üzerinde 8-9 asırlık bir geçmişi olan Türk köylüsü artık tabiatın kendisine vereceği hiçbir şey kalmayınca, sömürülecek yeni bir kaynak aramaya çıkmaktadır. Asırlardır köyde üretim faaliyeti, toprağa hiç birşey vermeden, orman yakarak, toprağın tabiî unsurlarından yararlanarak ne elde edilebiliyorsa, onunla yetinmenin dışına çıkamamıştır. Anadolunun çoraklaşan köylerinden son yıllarda yurdun diğer taraflarına başlıyan göç, ister istemez tarih kitaplarında okuduğumuz çoraklaşan Orta Asya'dan daha verimli topraklar bulmak için ataların göç etmesi olayını hatıra getiriyor. Anadolu'nun çoraklaşması dolayısile başlıyan göç, tarımsal üretimde halâ tabiatın insana hâkim olduğunu, tabiata bir katkıda bulunamıyan köyün

kaçınılmaz göçebeliğini ortaya koyuyor. Arada geçen tarih çağlarının uzunluğuna rağmen iki göç olayının sebepleri arasındaki benzerlik asırların değiştiremediği bir vasfın kaçınılmaz sonucundan başka bir şey değildir.

Evet, Türk köyü henüz tabiattan aldığını geri verecek, ona bir katkı yapabilecek safhaya erişememiştir. Tarım dışındaki üretim alanlarında öyleyse bir fark var mıdır? Önemli bir fark olabileceğini düşünmek, toplumun bütünlüğünü, bir alandaki ilkelliğin tek başına bir vahaya benzer halde olamıyacağını gözden kaçırmak demektir: tarımdaki yaratıcı güç eksikliği göçebelikle sonuçlanırken, diğer üretim alanlarında yaratıcı gücün katkıları olabilmesi mümkün değildir.

Nitekim, tarım dışındaki üretim faaliyeti, mevcudun çok sayıda el değiştirmesine dayanan ticaret, devlet bürokrasi makinasının çok dişli çarklarını çevirmeğe yarayan sıra memurluğu dışına güçlükle çıkmaktadır. Çıktığı hallerde de yöneldiği alan, daha çok şehirliye «barınak» temini gibi, barınağın görünüşü ne olursa olsun, ilkel bir ihtiyaçtır. Mevcudun şekil değiştirerek yeni bir nitelik kazanmasile toplumun üretim gücünü artıracak sanayi çoğu hallerde Ortaçağ «esnaf imalâtı» havasından kurtulamamış; ya da ülkenin üretim kaynaklarının verdiği imkânlara hiç intibak edemeyen Batı metodlarının olduğu gibi kopya edilmesine dayandırılmıştır.

Hiç şüphesiz, hangi gelişme safhasında olursa olsun, bütün toplumlar, temas ve taklit yolile diğer toplumlarda bulduklarından yararlanır; bu gerçeği inkâr etmek mümkün değildir. Ancak, dikkat edilirse, ne zaman ki taklit eden toplum bulduğuna bir katkı yapabilmişse o zaman aldıklarından gerçek anlamda yararlanabilmiştir. Tarihte bunun en iyi örneği Japonyadır. Osmanlı İmparatorluğu ve Japonyanın Batı istihsal metodlarına ve Batı fikir dünyasına açılışı 19 cu yüzyılda, aşağı yukarı aynı zamana rastlar. Ne var ki, Japonlar bir taklit özentisi içinde sadece Batıda bulduğunu almakla yetinmemiş, fakat yaratıcı güçleri alınan yeniliklerin Japon toplumuna maledilmesini sağlamıştır. Japonyanın, «mucizevî»

toplumsal gelişmesini taklitçiliğinde değil, fakat gördüklerini kendi imkânlarına uydurmakta gösterdiği yaratıcılıkta aramak gerekir. Bu yaratıcılık ise sadece ekonomik faaliyetlere ve tekniğe inhisar etmeyip, aynı zamanda düşünce ve fikir alanında da varit olmuştur. Japonya, Batıdan aldığı ile, Japonyaya uygun istihsal tekniğini geliştirip, Japon özelliği olan malları istihsal edebildiği gibi, humanist Batı kültüründen yararlanarak «japon hümanizması»nı da yaratabilmiştir.

Japonya ile aynı zamanda Batıya açılan Türk toplumu ise yaratıcı faaliyet olarak bugünedek ne gösterebilmiştir? İster ekonomik faaliyet alanında olsun ister düşünce alanında olsun dünya teknik ve kültür çıkınına hangi katkımızdan bahsedebiliriz?

Gerçekten, Tarımdan sanayie kadar her çeşit üretim alanında görülen yaratıcılık eksikliği bilim, düşünce ve fikir alanında da bütün açıklığıyla kendisini belirtmektedir. Meşrutiyetle başlıyan Fransız fikir dünyasından aktarmalar, Birinci Dünya Harbi içinde Alman dostluğu ve hayranlığı ile Alman kültürüne yönelmiş, İkinci Dünya Harbinden sonra ise, Dünya siyaseti ve ekonomisinde oynadığı rolün önemi dolayısiyle ABD aydının yüzünü çevirdiği ülke olmuştur. Ancak, Batı'ya açılışın bu çeşitli safhalarında aydın Fransız, Alman ve Amerikan taklitçiliğinin ötesine geçememiştir. Aydın kadronun önderlerini yetiştirmesi gereken Üniversitenin bilim çevreleri bu taklitçiliğin ne kadar dar sınırlar içinde kaldığını çok iyi belirtmektedir.

Toplumbilimlerin okutulduğu fakülteler bugünedek, Batı kitaplarında bulduklarını, Batı için kurulan teorileri, Türkiyeye ne denli uyduğu araştırılıp, soruşturulmaksızın, Türk toplumuna aktarmakla yetinmiştir. Üniversite hocası, pek nadir haller dışında, Batı kitaplarını bir düğmeyi çevirdiğimizde banda kaydeden ve sonra diğer bir düğmeyi çevirdiğimizde kaydettiğini talebeye nakleden bir «teyp» makinasından farksızdır. İçinde yaşadığımız toplumun problemlerini çoğu zaman Batı kaynaklarında okuyarak öğrenmemiz gerçekten hazindir.

Kendi dünyamızın toplumsal, ekonomik ve kültür sorunlarını aydınlatan Türk fikir adamlarının kaleme aldığı araştırma eserleri hiç denecek kadar azdır. Bugün, Üniversitelerde bilimsel faaliyet, Batı kitaplarından derlenerek hazırlanan ders kitaplarının ötesine geçememekte dir. Üretim alanındaki yaratıcı güç eksikliğimiz, fikir ve bilim alanında da kendisini «yaratıcı» düşünce eksikliği olarak göstermektedir.

Nitekim, 27 Mayıstan beri günlük gazetelerc, hattâ sokağa dökülen toplumsal problemlere bir çözüm yolu bulunamamasının sebebini sadece kötü işleyen bir siyasî mekanizmada değil, aynı zamanda bu problemler karşısında ne yapılması ve nasıl yapılması gerektiğini bilmememizde aramak gerekir. Aydınımız, kafasında biriktirdiği bilgi yığınını bir araç olarak kullanıp, mevcut problemlere -yuvarlak sözler dışında- bilime dayanan çözüm yolları bulamamaktadır. Ön yargılar veya araştırmadan verilen kararlar, çoğu zaman bir problemin çözülmesi değil, fakat içinden çıkılmaz hale gelmesile sonuçlanmaktadır. Millî Eğitim, yaratıcı fikir eksikliğinin kurbanı olan tipik bir toplum müessesemizdir: Fransa hayranlığıyla kopya ettiğimiz klâsik orta eğitim, biraz Amerikanlaştırmağa çalıştığımız ilkokul eğitimi ve hocanın öğrenimini yaptığı yabancı memlekete göre çok değişen bir üniversite eğitimi.

Köylümüz nasıl tabiata bir katkı yapmaksızın onu sömüren bir üretici ise, aydınımız da Batı'da bulduğuna bir katkı yapmak yaratıcılığından yoksun «kronik bir öğrenci» dir. Toplumun her alanını, her katını kapsıyan bu yaratıcı insan eksikliğinin nereden geldiği, nasıl giderilebileceği, zihinleri yeni bir anlayışla yoğurmak için ne çarelere başvurulabileceği, eğitimcinin, toplumbilimcinin üzerinde uzun boylu durması gereken bir konudur. Yoksa, bu günkü üretici, bugünkü aydın tipi ile Türk toplumu, «çağdaş uygarlık düzeyi»ne erişmek için daha çok yıllar bekliyecektir.

EY YARALI ARSLAN
BU GAFLET UYKUSUNDAN UYAN

Çetin Altan

Bir Belçikalıya:

— Sizde neden devlet ayakkabı yapmıyor, diye sorsanız, çarpık çarpık bakar suratınıza.

Ve bu sorularınıza:

— Kömür madenleri, çelik endüstrisi, tersaneler, ve silâh ve traktör fabrikaları neden devletin değil, diye devam ederseniz, o da hayretle küçük bir soru sorar size:

— Peki sizde bütün bunlar devletin mi?

— Evet.

— Öyleyse siz en koyu sosyalist memleketlerden birisiniz.

Ne diyeceğinizi şaşırırsınız. Çünkü sizde ayakkabı sanayii, bira tekeli şöyle dursun; devlet terzilik bile yaptığı halde parlâmentodaki bütün partiler liberaldir. Oysa Belçika'da demiryolları hariç, hiç bir müessese devletin olmadığı halde, koalisyon hükûmetinin her iki partisi de sosyalisttir.

Demir perde gerisi memleketlerile Yugoslavya ve bir bakıma İsrail hariç, dünyanın en sol görünüşlü memleketiyiz. Ne var ki Türkiye'nin ellide biri kadar devletçi olmıyan memleketlerde en aşırı sol yayınlar serbest olduğu halde, Türkiye'de «sol» kelimesi bile tehlikeli bir kelimedir.

Bu tersliğin içinde korkunç bir bilgisizlik yoksa, korkunç bir yutturmaca vardır.

Ceza kanunu:

«... memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadî veya içtimaî nizamları devirmek yahut memleketin siyasî ve hukukî bir nizamını yıkmak için propaganda yapan kimse...» diyor.

Memleketin içinde teşekkül etmiş iktisadî veya içtimaî nizam, Beykoz ayakkabı fabrikasından, Belediye otobüslerine, şehir hattı vapurlarından hastahanelere, okullara kadar en geniş anlamıyla devletçiliktir. Bu maddenin öncelikle devletçilik aleyhinde propaganda yapanlara tatbiki gerekir ki, biz hürriyet anlayışımız bakımından bunun aleyhindeyiz.

Ancak biz şahsen mevcut sistemin daha iyi düzenlenmesinden ve bilhassa tarımın da bu açıdan mütalâa edilmesinden yanaysak, tam mânâsile Türkiye'deki tatbikatı —ki bu tatbikat Atatürk Cumhuriyetinden kalmadır— benimsiyoruz demektir ve çok daha rahat konuşmamız lâzımdır.

Eğer Türkiye'de solculuk ve devletçilik suç değilse bile sanıklık konusu oluyorsa, savcının karşısına en büyük sanık olarak devletin getirilmesi gerekir. Çünkü Kız Enstitülerinin yapıp sattığı elbiseler, devletin terzilik dahi yapmakta olduğunu gösteriyor.

Tatbikat böyledir ama bunun teorisinden, nazariyesinden, doktrininden bahsetmek doğru değildir gibi bir mantık yürütmek, üstelik de demokrasi olduğunu iddia eden bir memlekette, ancak iktisadın i'sinden haberi olmıyan gözü kapalı bir kaç hukuk profesörcüğünün ilmî biçareliğini ortaya koymaktan başka bir işe yaramaz.

Türkiye'yi dünya elitleri gözünde pek gülünç durumlara düşüren bu tezadı, bâzı lokanta sohbetlerinde yanıma sokulanlara anlattığımı hatırlıyorum.

Önemli makamlarda bulunan dostlarım:

— Yahu hakkında boyuna jurnallar geliyor, umumî yerlerde böyle şeyler konuşma, çok insanın seni anlamasına imkân yok, üstelik de tonla düşmanın var, dediler.

Yıllardan beri bu yazıları yazar dururum, memleketi idare edenlerle ve Batıdaki otoritelerle bu konuları çok daha açık tartışırım, memleketimin büyük küçük çeşitli şehirlerinde piyeslerim oynar, devletin radyolarında konuşurum. Bütün bu yazılar, konuşmalar arasında bâzı şüpheler ve arınışlar hariç, hiçbir çelişme yoktur.

Kendime ait saatlerde dahi yaptığım fikrî temrinler,

bu işlerle hiç bir ilgisi ve bu meselelerle hiçbir bilgisi bulunmayanların gizli ve budalaca baskısıyla karşılaşıyor. Hangi demokrasi memleketinde kendi yazarına karşı bu kadar bayağılaşma ve basitleşme vardır? Benim meslekî görevim, yarınki dünyada Türkiye'de yaşıyacak olan çocuklarımıza daha rahat düşünecekleri, daha rahat çalışacakları bir alan hazırlamak için didinmektir.

Batı dünyasının en solcu tatbikatlı memleketinde, en teorisi bilinmiyen şey yine bu... Bu bilinçsizliği, bu acemiliği, bu zavallılığı bizden sonra gelip de görecek olanlar, hepimizin mezarlarına:

— Ne kadar ahmak ve tas kafalıymışsınız, diye tükürmezler mi?

Ben şimdiden memleket meselelerini kendi cep boyları kadar düşünenlerin yüzlerine projektör tutarak, yarın mezarıma tükürülmesini önlemek isteyenlerdenim. Anlamıyorlarsa anlamıya çalışsınlar, bütçeleri gözden geçirsinler, etraflarına bakınsınlar, Atatürk'ü okusunlar, son on yılı incelesinler... Gördüklerinin özünü süzecek kadar zekâları ve bunu itiraf edecek kadar da namusları varsa, el altı jurnalcılığını bırakacak ve:

— Ne kadar haklıymışsın diyeceklerdir.

Hoş demeseler de ben haklı olduğumu biliyorum. Hürriyetin, demokrasinin ne demek olduğunu biliyorum. Bu hürriyetle bu demokrasi yoksa bile, sanki varmışcasına yaşamak istiyorum. Çok içimden, memleketimi Avrupa ile bir tutuyorum. Öyle konuşuyor, öyle yazıyorum. Budalaları şaşırtan ve kızdıran da bu oluyor. Ama ben bu memleketin jurnalcısı değil, yazarıyım. Öyle kalacağım, öyle öleceğim.

(Milliyet'ten)

Yakında Çıkıyor

Saadet Timur

BU KADAR DEĞİLİM

(Hikâyeler)

SEÇİMLİ, SEÇİMSİZ

Melih Cevdet Anday

Mahalle mekteplerinde, medreselerde dayak vardı; eğitimimizde dayağın kaldırılması için yıllarca savaşılmıştır. Bugün öğretmen, haklı da olsa, öğrencisini dövemiyor. Okuldan dayağı kaldıran Cumhuriyet, okula dayağı yeniden koyan Demokrasidir. Geçende Başkaleliler, kaç yedek subay öğretmenleri varsa tümünü okula toplayıp dövmüşler. Demek okula dayak yeniden girmiştir, ama bu kez öğrenci yerin öğretmen dayak yemektedir. Öğrencinin dayak yemesi mi daha iyidir, yoksa öğretmenin dayak yemesi mi? Bu soruyu, Cumhuriyet mi daha iyidir, yoksa demokrasi mi biçiminde de sorabiliriz. Öğrencilere göre demokrasi, öğretmenlere göre cumhuriyet.

Günümüzü geçmişle ölçüştürmekten çoğu zaman büyük yararlar çıkar. Sözgelişi eskiden bir yazarın, bir aydının tevkif edilip tutuklarevine atılması, edebiyatımıza kan ağlatır, zindan şiirlerinin yazılmasına yol açardı; toplum da bundan acı duyar, ürperirdi. Çünkü tutuklarevi, kesin bir bölümlemeye göre, ancak kötü kişilerin gireceği bir yer sayılırdı. Şimdiki durum hiç de ona benzememektedir. Geçende Doçent Adnan Benk tutuklarevine girmişti, çıkarken, «Her aydın en az bir defa hapishaneye girmelidir.» demiş bir gazeteciye. Tutuklarevi, anlamını değiştirmiştir demek, bir okul, bir yüksek okul durumuna gelmiş, yetişkinler için gerekli olmuştur. Hani eskiden Avrupa'ya gitmiyeni adam yerine komazlardı, onun gibi, şimdi de tutuklarevine girmiyeni yetişmemiş sayıyorlar. Meşrutiyet, Cumhuriyet, demokrasi derken, git gide halka daha çok yaklaştıkları için mi aydınlar sık sık tutuklarevine giriyorlar dersiniz?.

Öğrenci yerine öğretmen dayak yer, kötü kişi yerine iyi kişi tutuklarevine girerse, ailemizden, okulumuzdan öğrendiklerimiz ile, yaşadıklarımız, gördüklerimiz birbirini tutmuyor demektir.

Bir çocuğun, ailesinden, okulundan öğrendiklerini büyüdükçe doğrulaması gerekirken, demek bizde bu rahat yol bir türlü gerçekleştirilememektedir. Anılarımız, duygularımız, okuduklarımız bir yanda duruyor, biz yaşamamızın her döneminde yeniden öğrenmek, yeniden yetişmek zorunu duyuyoruz. Gerçi «Öğrenmenin sonu gelmez.» demişlerdir, doğrudur ama bir önce öğrendiklerimizi boyuna yıkarak değil. Yaşayışın ille kitaplara uymasını istiyenlere eskiden «kitabî» derlerdi. Yaşayışa o kerte yabancı, uzak kalmak kişiyi gülünç eder. Ama gülünç olmamak için ille kitapların dediğinin tersini yapmak da gerekmez. Başka bir deyişle, kişi, kitabın dediğini yaparak da, yapmıyarak da gülünç olabilir, olacaksa.

Ben çocukken ne iyi idi; okulda bize «mutlakiyet, meşrutiyet, cumhuriyet» nedir, neye derler, öğretirlerdi; öğrettikleri de, ne yalan söyliyeyim, tutardı. Başta padişah olursa ve bu padişah devleti tek başına yönetirse buna mutlakıyet denir; padişah, devleti mebuslar meclisine danışarak yönetirse buna meşrutiyet denir; padişah ortadan kalkar da devleti tek başına meclis yönetirse buna da cumhuriyet denir. Bizim toplumumuzda olayların bu sırayı izlemesi, bana kitaplarda yazılanların doğru olduğunu anlamak sevincini verirdi. Ama sonra sonra kitaplar da karıştı, olaylar da... Bize öğretilen bölümlemeyi değerden düşüren yazılar, kitaplar gördük. Kimi batılı aristokrasiyi övüyor, kimi çağdaş devlet, bakıyordunuz, kralından bir türlü vaz geçmiyordu. Bunun gibi, demokrasiyi yerin dibine geçirenler de vardı. Sözgelişi Aristo, üç devlet biçimi olduğunu söylüyordu: Monarşi, aristokrasi, cumhuriyet. Bu üç devlet biçiminin üç de bozulmuş biçimi vardı. Bunlar o sıra ile Tiranlık, Oligarşi ve Demokrasi idi. Monarşi iyi bir şeydi, onun bozulmuş biçimi olan tiranlık kötü bir şey; aristokrasi iyi bir şeydi, onun bozulmuş biçimi olan oligarşi kötü bir şey; cumhuriyet

yalnız halkın çıkarına göre kurulmuş, demek ki yüksek sınıfların çıkarını göz önüne almamış ise bu demokrasi idi, Aristo demokrasi'yi beğenmiyordu.

Anlıyacağınız, biz büyüdükçe işler çatallaşıyordu. Hadi tiranlık ile oligarşide ne ise ama, demokrasi ile cumhuriyet'e sıra gelince Aristo'nun tanımlarını bizim olaylara uydurmak kolay olmuyordu. Yoksa biz cumhuriyet'ten demokrasi'ye geçerken, varlıklı sınıfların çıkarlarını korumak kaygusu ile mi işe girişmiştik? Başka bir deyişle, Aristo'nun dediklerini mi doğrulamak istemiştik ille? Yaptığımız bir çeşit kitabîlik değil miydi öyle ise?

Başka tanımlara, başka bölümlemelere geçtikce bizim durumumuz büsbütün içinden çıkılmaz olmaga başlıyordu. Montesqieu'ye göre de üç devlet biçimi vardı: Cumhuriyet, saltanat, istibdat. Cumhuriyet, ulusun ya da onun bir parçasının hükûmeti ele alması demektir. Cumhuriyet'te ulus iktidarı tam olarak kendi eline alırsa buna «demokrasi», iktidara zenginlerle birlikte ortak olursa buna «aristokrasi» denirdi. Montesqieu'nün bölümlemesine göre biz cumhuriyet'ten aristokrasiye geçmiş oluyorduk.

Fransız İhtilâlinin Siyasî Tarihî adlı büyük bir kitabı olan Aulard ise, demokrasiyi bir devlet sistemi olarak gösterir. Bu sistem, halkın seçime katılması ile kendini belli eder. Ha, bakın bunu anlıyorum, bu çeşit bir bilgi ile bizim durumumuz arasında bir ilinti de kurabiliyorum. Öyle ise, devlet ve hükûmet biçimlerini, bunlara çeşitli zamanlarda verilen çeşitli adları bir yana bırakıp şunu söyliyebiliriz: Biz seçimsiz iken seçimli olmuşuzdur.

Şimdi seçimli olmağı küçümsemek istemem ama, öğretmenin seçimli olarak dayak yemesi, aydının seçimli olarak tutuklarevine girmesi ters bir rastlantıdır. Başka türlü söylemek gerekirse, çeşitli nitelikler gösteren bu yönetim biçimleri arasında doğal bir ilerilik zincirinin halkalarını bulup göstermek bana çoğu zaman adam akıllı güç geliyor. Demek ki, ister yönetimin başında ya da içinde bulunalım, ister onu sözle ya da yazı ile denetler, eleştirir durumda olalım, bana kalırsa ilk görevimiz bu

ilerleme zincirini gözden uzak tutmamak olmalıdır. Onu bulup onunla adım adım yürüyebiliyorsak, öğretmenin dayak yemesine, aydının tutuklar evine girmesine geçici bir olay diye bakabiliriz.

Bir biçimden, başka bir biçime geçerken neyi yitirip neyi kazandığımızı bilmeliyiz; bundan da önemlisi ise değişmenin yönünü iyice görebilmektir.

BETEBE

MOZAİKLERİ
ŞEHİRLERİMİZİN
EVLERİMİZİN
ŞENLİĞİDİR.

Satış Mağazası : 22 21 11
Büro : 44 10 17
Fabrika : 21 18 41

YENU : 2

ALDATILMIŞLARA SESLENİŞ

Sabahattin Eyuboğlu

Sen, ey öc almak istiyen, diyelim ki haklısın; amcanın oğlunu öldüren, ne kadar haklı olduğunu söylemiş olursa olsun haksızdı; çünkü senin amca oğlunun işlettiği tarla ona babasından kalmıştı, böyleyken, o hain delikanlı ayni tarlayı ilkin dedesinin açtığını ileri sürüyordu. O tarlanın aslında hiç birinin değil Devletin olduğunu bir yana bırakalım, senin babanın onun dedesinden daha haklı değilse bile daha alacaklı olduğunu kabul edelim. Mahkemeye baş vurmamakta da haklısın diyelim: Çünkü mahkeme ya senin ömründen daha çok sürecek, ya da katili zindana göndermekle beraber tarlayı da asıl sahibine, Devlete verecek. Peki, peki, peki ama ne kazanacaksın amcanın oğlunu vuranı vurmakla? Karşı taraf ya pes deyip uzaklara göç edecek, ya da seni öldürecek. Her iki halde de sen köyünü insanca eksiltmiş, kanatmış, budamış olacaksın. Karşılıklı haksızlıkların kepaze ettiği bir geçmişi bir kalem silip: «Gel amca oğlu bu tarla ne senin, ne benim; bu tarla Tanrı'nın, bilemedin Devletin; Tanrıysa, Devletse hiç kimsenin değil, herkesin; senin benim; gel beraber ekip biçelim şunu» diyemez misin? Ne olur desen? Konu komşu korkak diyeceklermiş sana, desinler: Ayni konu komşu seni vurmayanlara da korkak diyecekler; ayni konu komşu seni öldüren tabanca patladığı zaman korkudan ışıklarını söndürecekler.

Niçin sana sesleniyorum, ey öc almak isteyen? Sana sesleniyorum, çünkü, ışıksız da olsa bir yüreğin var senin, karanlıkta da olsan bir yangın var içinde senin; haksız da olsan hak arıyorsun; bir çıkarın emrinde de olsan (ki öylesin) çıkarını düşünmüyor, bin çıkara

bedel canını tehlikeye koyuyorsun; sen birbirini vuranların ceketlerini soymak için fırsat kollayan iğrenç yaratıklardan değilsin; elini çamura değil kana buluyacaksın; ne kadar budalaca da olsa bir şereftir aradığın, mangırlar, metelikler, fakir fukaranın terleri kokan paralar değil. Uyan, benim zavallı, benim kör, benim sağır, benim aldatılmış kardeşim; bindiğin dalı kestirmek, çıkar yollarını tıkatmak, kendi ellerinle tıkatmak istiyorlar sana; amcanın oğlunu vurduğun gün daha güçsüz olacaksın ikinizi birden soyan sırtlana karşı. Şu anda kuyusunu kazmaya, gece yarısı bir yol dönemecinde, ya da bir gazetenin köşe başında pusuya düşürmek istediğin insan senin tek dayanağın, tek tutamağın, tek sığınağındır belki de. Tiyatrolarda, sinamalarda görüyorsun hani, sanatcılar anlatıp duruyorlar sana: Bir kıral varmış aşağının bayağısı, kafası kesilesi; ama dediği dedikmiş herifin zamanında; vur dedi mi, kardeşini vururmuş buyruğundaki adam; haydi dedi mi sürülerle insan, o kıralın sevmediği, o kıralı sevmeyen, o kıralla ortak hiç bir şeyleri olmayan sürülerle insanın sebil ediyorlarmış güzelim canlarını; yeşil çayırlarını, ceylan gibi çocuklarını bırakıp susuz çöllere gidiyorlarmış. Niçin? Bu dünyada ya da ötekinde daha güzel günler yaşayacağız diye. Bir de bakıyorlar ki (daha doğrusu onların yerine başkaları bakıyor ki) o kıral onların kazandırdığı zaferi, (daha doğrusu onlara yaptırdığı vurgunu) sevdikleriyle paylaşıp onlara (senin gibilerin çoğuna) yediği bademlerin kabuklarını atmış.

Sana sesleniyorum, ey vurguncunun bilinçsiz gönüllüsü, sen ki yarı çıplak insanların ekmek paralarıyla Ağahanların Montekarlo'lardaki fingirdeşlerine kürkler geydirmesini sağlayanlara benziyorsun, sen ki hastasına ilâç bulamayan, canı pahasına beslediği ineğin sadece pisliğinden yararlanan fakir fukaraya karşı, binlerce insanı bütün bir yıl sevindirecek parayı, aşağının bayağısı bir gösteriş için bir gecede harcayan beyzadelerden yanasın (Değil misin? Öyleyse ne diye çamur atıyorsun eski düzeni değiştirmek isteyenlere?), sen ki bilmeyerek gü-

zalim canını ciğeri beş para etmez bir mirâsyedinin emrine veriyorsun, sana sesleniyorum, çünkü sana güveniyor, seni kullanıyor, senden başkasını (bilince varanları) kullanamaz olmuş eski düzen; ve eski düzenci kendi inançsız yaşayışını senin inancını satın alarak sürdürmek istiyor. Beni dinlemeyeceksin biliyorum, dinlesen bile utancından beni yok etmek isteyeceksin biliyorum, ama benim keyfim de bu: Karanlıklar içinde bağırıp bir kişiyi olsun ahmakca sömürülmekten kurtarmak; bu canım dünyadan gider ayak, bu canım dünyayı sana, herkesler-den çok sana dayanarak kepaze edenlerin oyununu bozmak istiyorum.

O seni kışkırtan adam yok mu hani o sırça köşkünde oturup seni meydanlara süren adam, işte asıl düşmanın o senin. Seni öc almaya dürtüklerken vuracağı parsayı hesaplıyor sinsi sinsi. Senin iyiliğini istese kendi çıkarı ortaya hakkını arardı senin ve senin gibi taştan ekmeğini çıkaranların. Senin hakkını aramak şöyle dursun arayanlara çamur atmak onun işi gücü, dostlarına düşman etmek seni. Aç gözünü hemşerim, o adam aslan payı peşinde yalnız. Senin yoksulluğuna ve karanlığına dayanıyor gücü.

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER

o Ya UYANACAK YA YOK OLACAKSIN: Nükleer Siyasetin iki şıkkı: John Bowle, çeviren: G. Karlıdağ, İstanbul 1960, Fiatı 2 Lira.

o BAŞKALARININ KELLESİ: Marcel Aymé, çeviren: A. Tokatlı, İzlem Yayınları, Sanat Dizisi: 4, Fiyatı 4 Lira.

o TÜRKÇE HAYYAM (Antoloji): Hazırlıyan: Dr. Hüseyin Karakan, Şiir Yayınları: 10, İstanbul 1962, Fiatı 5 Lira.

o KALPAKLILAR (Roman): Samim Kocagöz, Ataç Yayınevi.

BAŞARAN'LA KONUŞMA

Demir Özlü

Ferit Edgü'nün «Bozgun»u üzerine yazdığım, Yeni Ufuklar dergisinde yayınlanan yazımın bâzı yerlerine değinen bir yazısı çıktı sayın Başaran'ın. Sınır Yazını adını taşıyor, önce Başaran'a düşüncelerini efendice açıkladığından ötürü teşekkür ederim. Çünkü birçok yazar onlardan ayrı bir eğilimde olan bizleri böylesi bir tavırla eleştirmediler bugüne değin. Sonra da yazımın bâzı yerlerinin yanlış anlaşıldığını, temelde birçok sorunlarda, üstelik bu sorunlar ülkemizin toplumsal durumuyla ilgili sorunlarsa, Başaran'la birlik olduğumu ekliyeyim.

Yanlış anlaşılma şurdan doğuyor : Ben köy yaşamasına tanıklık eden yazıların edebiyat ürünü sayıldığı bir ortamda... diye yazdım; bu tümcede tanıklık, sözcüğünü boş yere kullanmadım, özellikle kullandım. Benim düşünceme göre köy yaşamasına salt tanıklıkla yetinen yapıtlar, edebiyat ürünü olarak alınamaz ele. Bu kanımın ardından akademik bir tavırla edebiyat yapıtının özelliklerini saymam şaşkınlık olur; olumsuz olarak belirtiyorum sorunu, işin olumlu yanını kolayca belirtemem; köy romanı, öyküsü de edebiyat ürünü olabilir şu ya da bu yolla, ama köy yaşamına salt tanıklıkla yetinen yapıtları bir edebiyat ürünü olarak alıp inceleyemeyiz. Oysa yurdumuzda yapılmıştır bu; salt tanıklıkla yetinmiş yapıtlar da böyle gösterilmek istenmiştir.

Köy yaşamasına dayanan, köylüleri kişi olarak kullanan bir çok edebiyat yapıtı olduğunu da eklemek apaçık bir gerçeği yeniden söylemek olur. Her ulusun yazınında böyle yapıtlar var. Yabancı yazarlar arasında bu türden ilgi duyduğum yazarlar da oldu benim: Tolstoy,

Hardy, Sillanpää, Björnson, Tömörkény. Bütünüyle tanıdığım yazarlar değiller bunlar, ama okuduğum yapıtları beni etkileyen yazarlar. Bizim köy yazınımızın örnekleri üzerinde durmayı bir yana bırakıyorum şimdi; o örnekleri eleştirmek, yazım başarısı olarak da, dayandığı düşünüleri dışlaştırmak konusundaki başarıları bakımından da değerlendirmeye çalışmak ayrı bir incelemenin konusu olabilir.

Köy yazımını küçümsemiyorum, üstelik toplumsal işlevini de yadsımıyorum; bu yazın yurdumuzda köy sorununun ortaya konmasında geniş ölçüde yararlı oldu; bunu da köyden yetişen, köyü iyi tanıyan yazarlar yapabilirlerdi zaten. Ayrı bir eğilimdeyim ben; ama köy yazımı karşısında nesnel olmak istiyorum. Salt köy yazımı üzerinde değil, daha geniş olarak toplumcu-gerçekçi yazımın bugünkü durumu üzerinde düşündüklerimin bir bölümünü «Bunaltı yazımını savunu» adlı yazımda açıkladım, başka yazılarda da açıklayacağım düşündüklerimi.

«Köy sorunu üstünde durmayan, yirminci yüzyılda ülkemizden utanılacak köy yaşayışının değiştirilmesi uğrunda savaşmıyanları sorumlu tutmasını beklerdik biz Özlü'nün» diyor Başaran. Elbette sorumlu tutuyorum köy yaşayışının değiştirilmesi için savaşmıyan yazarları da aydınları da. Benim Bozgun üzerine yazdığım yazıda, Başarın'ın söz konusu ettiği tümcemden, köy yaşamasının değişmesi için çaba göstermiyenleri sorumu tutmadığım sonucu çıkmaz ki! Ama köy yaşamasının değişmesi salt o yaşamanın kötülüklerini anlatmakla olmaz mı, diyeceğim köy yaşamasını değiştirmenin tek yolu değildir köy yaşamasını anlatmak. Toplumcu bir eyleme katılan aydın, ya da yazarın davranışında, acaba utanılacak köy yaşamasını değiştirmek isteği yok mu? Köyü tanıyanlar anlatırlar köy yaşamasının acıklı durumunu. Kentten yetişen aydınlarsa başka çeşit eylemlerle sorunun çözülmesine yardım ederler. Ülkemizde bütün aydınların eylemlerinden, yurt sorunları karşısında takındığı tavırdan sorumlu olduğu çağ gelmiştir. Bu sorumun ağır yükü

onu görmemezliğe gelenlere de duyuracaktır kendini. Her aydının seçmesinden sorumlu olduğu bir çağda yaşıyoruz. Ama ben yurdumuzun sorununu salt köy sorunu olarak almıyorum ele; bir Türkiye sorunu vardır, bu köyün de, kentin de, köylünün de, işçinin de, bütün Türk halkının sorunudur. Biz bu değişme çağında, bu bunalımın ortasında yaşıyoruz. Hepimiz sorumluyuz; bugün sorumluluk toplumla ilinti kuran insanın varoluş biçimi olmuştur.

Yurdun ve Dünyanın Dört Bucağında
REKLÂMLARINIZ İÇİN
En geniş Reklâmcılık Örgütü
BASIN İLÂN KURUMU
Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 22 43 84 — 22 43 85
Telgraf Adresi : BASINKURUMU

ŞUBELER	Dış	Muhabirler
İstanbul	A. B. D.	İsveç
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Almanya (Demokratik)	İtalya
Adana	Avusturya	Japonya
Bursa	Avusturalya	Lübnan
Diyarbakır	Belçika	Macaristan
Erzurum	Bulgaristan	Norveç
Eskişehir	Çekoslovakya	Pakistan
Konya	Danimarka	Polonya
Zonguldak	Fransa	Portekiz
	Hollanda	Romanya
	İngiltere	Yugoslavya
	İspanya	Yunanistan
	İsrail	

YENU : 3 — (Basın 586)

KONFUÇYUS

Konfuçyus (İsa'dan önce 551-479).- Filozof ve din kurucusu Konfuçyus küçük memur olarak işe başladı. Lu beyliğinin ambar ve otlaklarının bakım işlerinde çalıştı. Lu beyi ile birlikte sürgünde kaldı ve Eflâtun'un Diyonisios'a yaptığı gibi T'si devletinin kıralına politik görüşlerini benimsetmeğe çalıştı. 515'de Lu'ya dönen Konfuçyus öğrencileriyle birlikte, eski Çin tarihlerini toplamakla uğraştı. Sonra, devrimci düşüncelerini yaymaya başladı. 502'de Çang Tu şehrinin valisi oldu. Bu işde başarı gösterdi ve Lu beyinin güvenini kazandı, onarım işlerinin, sonra da adalet işlerinin başına geçti. Kırallığı kurtarmak umutlarını yitirince, devlet işlerinden ayrıldı, uzun zaman dünyayı dolaştı, sonra 484,de Lu'ya dönüp, ölümüne kadar kendini din işlerine verdi. Politika bakımından Konfuçyu anarşi düşmanı bir gelenekçi sayılabilir. Yasalar karşısında saygılıdır. Bununla beraber, başına buyruk ve savaşçı soylu kişileri, para düşkünü ve güçsüz yüksek memurları devletin bozulmasından, politika ve toplum düzensizliklerinden sorumlu tutar. Konfuçyus'un politikasının temelinde bilgelik, ahlâk, atalara saygı ve bütün açıklığıyla görülen gündelik yaşama kaygıları vardır. Konfuçyus'un düşüncesi politikayı genel bir ahlâk içinde kavrar, görgücülüğe ve olumlu bir görüşe dayanan bir yaşama sanatına götürür.

erdem yoluyla yönetim

Konfuçyus der ki: Devleti erdemiyle yöneten kişi kutup yıldızına benzetilebilir: O yıldız ki, olduğu yerde durur ve bütün öbür yıldızlar çevresinde dönerler. İnsanlığı yaratırken Tanrı şunu kurmuştur: İlk bilgi edinenler, henüz bilgisi olmıyanları yetiştirecekler, İlkeleri çabuk kavrayanlar, ağır kavrayanlara öncülük edecekler. Ben Tanrının yarattığı insanlar arasında İlke'leri kavrayanlardan biriyim. Bu ilkelere sarılacağım ve onları insanlara öğreteceğim. Ben öğretmezsem, kim öğretir?

politikada iyi ve kötü

Çe-Çang Konfuçyus'a sordu: «Devletin başındaki adam, memleketi gereğince yönetmek için nasıl davranmalı?» Konfuçyus şöyle karşılık verdi: «Beş iyi şeye değer vermeli, dört kötü şeyi uzaklaştırmalı. O zaman memleketi gereğince yürütür.» Çe-Çang sordu: «Bu beş iyi şey nedir?» Konfuçyus dedi: «Fazla masrafa girmeden iyilik etmek; insanlara sızlanmadan iş gördürmek; yapmak istediği işi aç gözlülüğe kaçmadan yapmak; Kibirliliğe düşmeden ağırbaşlı olmak; yırtıcı olmadan heybetli olmak.»

Çe-Çang sordu: «Fazla masrafa girmeden iyilik etmek ne demektir?» Konfuçyus dedi: «Memleketi yöneten, halkın kendiliğinden yararlandığı şeyleri daha yararlı hale getirirse, masrafa girmeden iyilik etmiş olmaz mı? Herkese uygun işleri bulur ve yaptırırsa, kim sızlanır? Yapmak istediği şey iyi bir yönetim olursa ve bunu yaparsa kim onu aç gözlülükle suçlar? Çok insanlara olsun az insanlara olsun, büyük işlere olsun küçük işlere olsun aynı saygıyı gösterirse, kibirliliğe düşmeden ağır başlı olmaz mı? Üstüne başına özenir, bakışlarında bir ciddîlik olursa, kendine saygı ile baktırırsa, yırtıcı olmadan heybetli olmaz mı?» Çe-Çang sordu: «Dört kötü şeyden ne anlıyorsunuz?» Konfuçyus dedi: «İnsanları yargılamadan öldürmek. Buna zulum derler. Önceden haber vermeksizin bir işin birdenbire bitirilmesini istemek. Buna, halkı ezmek derler. Gevşek görünen buyruklar verip,

sonradan kıyasıya sıkıştırmak. Buna haksızlık derler. Bir işin karşılığını ödemek, ya da bir armağan vermek ama, bunları yaparken cimri davranmak. Bu da, küçük adamlara yaraşır bir davranıştır.»

yönetmek adam etmektir

Siz halkı yönetirken adam gibi davranırsanız, kim adam gibi olmazlık edebilir?

ot ve rüzgâr

Çi K'ang, Konfuçyus'a yönetim yolları üstünde sorular sordu: İlkesiz kişileri, ilkeleri olanlar yararına öldürmeğe ne dersiniz?» Bu soruya Konfuçyus şöyle karşılık verdi: «Niçin öldürmeden yönetemiyorsunuz? İyilik isteklerinizi ortaya koyun, halk iyiye yönelir. Yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişki rüzgârla ot arasındaki ilişkiye benzer. Rüzgâr esince otlar eğilmek zorunda kalır ama, rüzgâr aralarından esip geçer (onları sökmez).

yavaş yavaş ve büyükçe

Çe-hsia, Şu-fu valisi, Konfuçyus'a yönetim yolları üstüne sorular sordu: Konfuçyus dedi: «İşlerin çabuk olmasını isteme ve küçük çıkarlara bağlanma. İşlerin çabuk yapılmasını istemek, iyi yapılmalarına engel olur. Küçük çıkarlara bağlanmak, büyük işler başarmaya engel olur.»

huan'ların politikası

«Değeri olanları el üstünde tutun. İşini iyi bilenleri koruyun ki erdemliler saygı görsün. Yaşlıya ve çocuğa saygılı olun, yabancıları ve yolcuları unutmayın. Devlet işlerinin babadan oğula geçmesini önleyin, bir kişinin bir çok işleri elinde tutmasına izin vermeyin. Memurların seçilmesinde amaç, yerine uygun insanı bulmak olmalıdır. Kıralın kendi başına dilediği devlet adamını öldürmeye hakkı olmamalı.

Kıralın kötülüğüne göz yumanın suçu küçük bir suçtur ama, bu kötülüğü körükliyenin ve kışkırtanın suçu büyük bir suçtur.»

MENSİUS

Mensius ya da Meng Tsu (İsa'dan önce 272-289).- Tse-Tse'nin çömezi, Konfuçyus'un torunu. Konfuçyus'un öğretilerini toplum ve politika sorunlarına uyguladı. Onun politika ahlâkı iyilik etmeğe dayanır ve kıraldan, insanlık ve doğruluk ister. Mensius, insan yaradılışında derin bir iyilik olduğuna inanır. Başlıca eseri: Mong-Tsu'dur.

yarar ve doğruluk

Mensius, Liang kıralı Hui'yi görmeye gitti.

Kıral ona dedi: «Sayın bilge, bu kadar uzak yoldan kalkıp geldiğine göre, benim krallığım için yararlı öğütler getiriyorsun herhalde.»

Mensius karşılık verdi: «Devletlim, neden bu yarar sözünü kullanıyorsunuz? Benim öğütlerim iyilik ve doğruluk üstünedir yalnız, ben başka şey bilmem.»

«Siz Kıral: «Krallığımın yararı için ne yapmalı,» derseniz, büyük memurlar da: «Bizim ailemizin yararı için ne yapmalı» derler; daha küçükler ve halk da şöyle der: «Kendi yararımız için ne yapmalı?» Böyle olunca, büyükler küçükler, bu yararları birbirlerinin elinden kapmaya uğraşırlar ve krallık tehlikeye düşer...»

Kıral dedi: «Krallık gücüne ulaşmak için gerekli erdem nedir?»

Mensius dedi: «Halkı sevmek ve korumak.»

emperyalizme karşı

«Savaş araçları yığıyorsunuz, askerleri ve subayları öne sürüyorsunuz ve komşularınızı kendinize düşman ediyorsunuz. Bunlar hoşunuza mı gidiyor sizin?»

Kıral karşılık verdi: «Hayır. Bunlar ne diye hoşuma gitsin? Ben bunlar yoluyla asıl özlediğime ulaşmak istiyorum.»

Mensius sordu: «Asıl özlediğiniz şeyin ne olduğunu sorabilir miyim?» Kıral güldü ve sustu. Mensius özetledi: «Sizi o özlediğiniz şeye iten nedir? Ağzınıza lâyık değişik ve güzel yiyecekleriniz mi yok? Bedeninizi saracak, ısıtacak hafif ve yumuşak giysileriniz mi eksik? Gözlerinizi doyuracak kadar güzel nesnelerden mi yoksunsunuz? Kulaklarınızı okşıyacak sesler, türküler mi yok? Önünüzde elpençe divan durup buyruklarınızı yerine getirecek kadar çok adamlarınız var. Onların daha çok mu olmasını istiyorsunuz?». «Hayır, dedi kıral, benim istediğim onlar değil.» «Öyleyse, dedi Mensius, öyleyse, sizin neyi özlediğiniz anlaşıldı. Siz, topraklarınızı genişletmek istiyorsunuz. Bütün Çin ülkesini ve çevresindeki barbar kabileleri sarayınıza bağlamak istiyorsunuz. Özlediğinize varmak için bunları yapmakla, balık avlamak için ağaca tırmanmış oluyorsunuz.»

Kıral dedi: «Bu kadar kötü mü benim yaptığım?»

«Daha da kötü, dedi Mensius, balık avlamak için ağaca tırmanmakla boşuna uğraşmış olursunuz ama, başınıza belâ getirmezsiniz. Oysa, özlediğinize kavuşmak için bu sizin yaptığınızı yapmakla başınıza belâlar çekmiş oluyorsunuz.» Kıral sordu: «Nerden biliyorsun bunu?» Mensius dedi: «Tsu halkı Ş'u halkı ile savaşırsa, sizce hangisi kazanır? Tabiî Ş'u halkı kazanır. Peki; - küçük bir memleket elbette bir çokları ile savaşamaz, güçsüz elbette güçlü ile boy ölçüşemez. Dört denizle çevrili dokuz ülke var. Her biri birbirinden büyük. Ş'u bunlardan biri ancak. Bunlardan bir teki ile öteki sekizine boyun eğdirmeye kalkarsanız, Ç'u ile savaşan Tsu'nun durumuna düşmüş olmuyor musunuz?»

önce yaşamak

Mensius dedi: «Yalnız aydın insanlar, belli bir yaşayış dışında, yüreklerini sağlam tutabilirler. Kaba halk ise, belli bir yaşama yolundan çıktı mı, yüreğini sağlam tutamaz. Yüreğini sağlam tutamayınca da, düşmiyeceği kötülük, ahlâksızlık, bozukluk ve saygısızlık yoktur.»

HAYRET BEY OLAYLARI İZLİYOR

Suat Taşer

Sus barınağında büyüyen bu apaçık
yenilmişliği tanrıların ölümü utancı

Durdular bir kanlı evren sabahında gökleredek
ortada başsız kıralın tacı

Sus barınağının duvarları kalın zamanlarca
yürüdüler zamanlar içinden sus duvarları boyunca

Yürüdü en önde korkunun doğurduğu
yürüdü yeni köklerden yeni dallara yeni su

Vardılar bir vaktin kıyısına yorgun
sus barınağında kıral ölüsü tanrı uykusu

Özgür kişinin uzayında acılar büyür
bir yılan bir sinsi kişinin karanlığında sürünür

Dağlarda çoban ateşleri kurt gözlü gece
Firavun mezarlarına gömülen diriler gizlice

Açıldı sus barınağının kapıları usul usul
milyonca yıl öteden bir sel bir büyük bir yüce

Güçlü elleriyle eski kent akşamlarına girdiler
köpükten atlar su isterdi uzun sular içirdiler önce

Gökyüzünü yeniden gerdiler daha mavi
oturup yeni türküler işlediler daha insan daha ince

Sus barınağında büyüyen bu apacık
Sen gelirsin senin yaşaman gelir vatan deyince

Ozanın yakında çıkacak olan ALÇAK BASINÇ isimli kitabından.

ORTA ÖĞRETİMDE ÖĞRETMEN BUHRANI

Haydar Kazgan

Nüfus artışının son on yılda birdenbire şiddetlendiği Türkiye'mizde ilk okul öğretmeni bulmaktaki zorluklar sırası geldiği için günümüzde orta öğretime de intikal etmiş bulunuyor. Hattâ bir iki yıldır üniversite ve yüksek okullar da enflasyoncu okuma talebini karşılamayacak hale geldi bile.

Orta öğretimde öğretmen derdi Türkiye'nin geleceğinden endişendirilecek kadar büyük bir mesele. Gençlerimiz hernedense, deniliyor, öğretmenliği meslek olarak seçmek istemiyorlar. Fakat hiç kimse meselenin özünü araştırmaya yanaşmıyor. Hiçbir politikacı, aydın gerçeği hatırına dahi getirmek istemiyor. İçimizde hâlâ bunu bir millî heyecan buhranı olarak ele alanlar var. Çoğumuz halâ Maarif Vekili merhum Necati'nin heyecanını yeni kuşaklarda niye görmüyortz diye kendi kendimize soruyoruz. İçimizde halâ millî heyecanın gelire, bugünkü kuşaklar için en önemli olan itici kuvvete galip gelmesini arzuluyor ve yirmi yaşların ve 1930 yıllarının heyecanını tekrar yaşamak istiyoruz. Fakat bilmiyoruz ki, zaman o zaman değil; şimdi her şey cüzdan ile ölçülüyor ve o millî heyecan bir varyete numarası olmuş gidiyor. Hem de politika salonlarında oynanan bir varyete.

Ve işte bu ortamda Millî Eğitim Bakanlığı Türkiye tarihinde belki ilk defa görülen bir usule başvurarak gazetelere ilân vermek suretile öğretmen aradığını beyan ediyor. Aynı gazetelerde o ilânın yanında diğer bir ilân da aynı vasıfta elemana üç ve hattâ dört misli aylık verileceği yazısını görüyoruz. Bu yazıyı alâkalılar da görmüş olacaklar ki, verdikleri ilânda onlar da aynı yönde

şeyler söyliyorlar: Ek ders verilecek ve bu suretle maaşın üstünde bir gelir ödenecektir... gibi. Bu ek ders ücretinin tutarını ben utancımdan buraya yazmıyorum. Zaten verilen ilânda da yok. Ne büyük isabet! Onbeş yıl en azından dirsek çürütüp, kafa patlatacaksın, Fizik, Kimya, Matematik, Edebiyat öğrenimi yapacaksın ve öğrenimin bittiği anda işin hazır. Değil özel teşebbüsün, fakat devletin temizlik amelesinin başında bulunan şefine, veya tapu memuruna verdiği maaşla gidip öğretmenlik yapacaksın. Aynı okuldan çıkmış arkadaşların pırıl pırıl masaların başında çalışırken, otomobil almayı, Avrupa gezisine çkmayı, güzel ve tatlı hayatı düşünür ve yaşar dururken, sen sekseni aşan bir sınıfta, karalığı bile gitmiş bir kara tahta önünde elinde tebeşir yarının kuşaklarını yetiştireceksin. Neden? Millî heyecan var sende, onlarda yok diye...

Nerede o 1930 lar? İngiliz kumaşından bile elbise giyebilen, şimdi işportacının bile gezip tozduğu Avrupalar'da tasarrufu ile bir aylık bir yaz tatili geçirebilen, herkesin gıpta ettiği, bizleri sadece sözleri ile değil, kıyafeti, yaşadığı hayat ve vakarı ile heyecanlandıran lise hocaları? Yazları adada, Boğazda oturur evlerinde uşak, hizmetçi bile kullanırlardı. Biz bugünün hesabını vermeğe mecbur olanlar, onlar gibi olmaya hak kazanmışları şimdi adada, Boğazda Şişli'de onların oturdukları yerlerde oturanların hizmetçi ve uşaklarına verdikleri aylıklarla elde tutmağa çalışıyoruz. Elimize geçmiyenleri ise millî heyecan yokluğu gibi lâflarla itham edip duruyoruz. Gençlikte ahlâk sukutu, buhran, boşvericilik, yabancı hayranlığı ve solcu fikirler var, deyip heyecanlanıyor ve kabahatimizi örtmeğe çalışıyoruz. Oysa gençlik masum, onu biz bu hale getirdik ve bunun da farkında değiliz. Kabahati genç nesillere atıp büyük bir yükten kurtulmuş gibi rahat nefes alıyor ve bu da yetmiyormuş gibi gençliğe karşı garez nevi'inden hisler beslemekle haklı olmak, hiç olmazsa haklı görünmek istiyoruz.

1930 lardan sonra 1940 lar gelip çatıyor. Bir Eğitim Bakanı bir gece, herhalde rüyasından olacak, **buldum**

haykırışı ile uyanıyor. Bu buluş gerçekten o zaman için ve bugün dahi bizler için Arşimed'in «Buldum»u gibi bir şey. Elimizde bir haylı lk okul öğretmeni olmağa razı eleman var. Bir iki yıllık kurs, olmazsa adına yüksek öğrenim deyip okullar kurmakla ve bu gençlerle orta öğretimde enflasyonla beraber çekilmeğe başlanan öğretmen sıkıntısını gidereceğim diyor. Bundan muvaffak da oluyor. Zira iç kuvvet heyecandan ibaret değildir, gelir ve şahsî tatmin şeklinde kendini göstermiştir. Böylece Eğitim Enstitüleri açılıyor ve birçok genç buraları dolduruyor. Fakat enflasyon henüz kendini tam göstermiş değildir. Milyonerler pek türememiştir. Gelirler arasında bugünkü kadar korkunç farklar yoktur. Fikir işçilerine ödenen gelir vasfa ve kıdeme göre hemen heryerde birdir. Denge henüz bozulmamıştır. Fakat 1930 ların öğretmen kalitesi düşmüştür. Yüksek öğretmen okuluna rağbet azalmağa başlamış, mühendislik, doktorluk ve bankacılık gençler için daha cazip hale gelmeğe başlamıştır. Bilhassa kendi parası ile okuyabilecek olanlar artık öğretmen olmak istememektedirler. Bunun sebebi araştırılmamıştır. Şehirleşmenin 1950'ye doğru artmış olması şehir içinde şehir çocuklarının mühendis, doktor, bankacı ve saire olmak imkânını artırmıştır. Oysa Eğitim Bakanlığının, «önce Anadolu hizmeti» prensibi devam edegelmektedir. Fakat şehirlerde de öğretmen açığı vardır. Buna da çare bulunmuştur. Vekil öğretmenlikler ihdas edilmiş ve devlet kendisi gençlerimizi istismar etmiştir. Modern iktisat teorisinin mekâna bağlı istismar teorisinin en güzel örneklerinden biri olan bu kapıcı ücreti ile öğretmen kullanma usulü, öğretmenliğin bugünkü hale düşmesinin başlıca sebebi olmuştur. Eğitim bakanlığı büyük şehirlerde çok düşük ücretlerle, hatta iş mevzuatımıza göre asgarî ücretlerin altında sayılabilecek ödemelerle öğretmen bulduğunu zannederek öğretmen yetiştirme ve öğretmene verilecek ücret politikasını devlet baremi içinde bir dengeye dahi uydurmadan yürütebileceğini sanmıştır. Birçok öğretmenler kadro yok diye senelerce terfih ettirilmemiştir. Oysa diğer devlet işlerinde,

memuriyetlerinde terfiler muntazam yürütülmüş ve birçok öğretmenler sınıf arkadaşlarının üç ve hattâ dört derece altında maaş almak gibi adetâ utandırıcı bir duruma düşmüştür. Fakat terfi ettirilemeyen öğretmenler diğer taraftan terfi maksadile diye devamlı olarak teftişe tabi tutulmuştur. Kusur, kabahat aramaya gelen bir teftiş heyetinin korkusu altında bırakılmıştır. Bir taraftan da sınıflara öğrenci doldurmaya devam edilmiştir. Fazla ders verilmiş, bunların ücretleri ya hiç ödenmemiş ve ya bin müracaattan sonra ve daima tehirle ödenmiştir.

Ve nihayet 1950 seneleri gelmiş, enflasyonun şiddetlenmesile beraber bütün sosyal kıymet ölçüleri ters yüz olmuştur. Fakat Eğitim Bakanlığı bu değişmenin farkında olmamıştır. Daha doğrusu, enflasyon 1950 den sonra hükûmet içinde Millî Eğitim Bakanlığının ifade ettiği kıymeti de küçültmüştür. Zannedilmiştir ki, kalkınmada bu bakanlık pasif bir unsurdur! hattâ, bütçesinin genişliğinin kalkınmamızın daha hızlı olmasını önleyeceği kanaati hâkim olmuştur. «Bir defa kalkınalım, bütün bütçe kalkınma işlerine sarfedilsin, sonra Eğitim işlerine de sarf ederiz; nasıl olsa zenginleşeceğiz, ilerde bu işlere sarf etme gücümüz artacak, dışardan bile öğretmen getirtiriz,» denmiştir. Fakat enflasyon zenginliği yine bu bakanlığa yar olmamıştır. Öğretmenlere verilen ek ders ücretleri hiçbir kat sayı ile çarpılmamış, vaktiyle ev kirasını karşılayan bu ödenekler sigara parasını dahi karşılayamıyacak hale gelmiştir. Fakat yine de öğretmen yetiştiren okulların diploma merasiminde millî heyecan, mesleğin yüksek vakarı, haysiyetinden dev vurulmuş, genç kuşaklar avutulmağa çalışmıştır.

27 Mayıs heyecanı gelip çatınca öğretmenlere bir takım ümitler verilmiş, ek ödenekler, mesken, meslek haysiyetini koruma, terfi ve intibak kanunlarını derhal çıkarma gibi meseleler tekrar ele alınmıştır. Fakat artık heyecan kaybolmuştur. Senelerin ihmali ve geçirilen sukutu hayal bu mesleği bugünkü haline sokmuştur. Onu bu durumdan çıkarmak için çabalamalar, radikal ted-

birler olmadıkça, politika oyunundan ileri gidemiyecektir. Bakanlığın gazetelere verdiği ilânlar,» bu bakanlığı idare edecek eleman aranıyor,» şeklinde olsa idi belki tedbirde isabet var derdik. Artık öğretmen babanın, oğluna verdiği nasihatler arasında «sakın öğretmen olma» da var. İnanmıyorsanız yapın bir istatistik, bakın öğretmen çocuklarından şu son otuz yılda kaç kişi öğretmen olmuş ve ya olmak istiyor. Enflâsyonun bizler kadar bu mesleği tehdit ettiği Fransa, İtalya, hattâ Yunanistandaki rakamların ne kadar altına düşeceğimizi görün de, hiç olmazsa bir daha gazetelere ilân vermeden evvel durumu Millet Meclisine getirip tartışın ve bu mesleği kurtarmağa çalışın...

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER

- Varlık Yıllığı 1963: Varlık Yayınları, Varlık Yıllığı: 4.514 Sayfa, İstanbul 1962, Fiatı 8 Lira.
- Yunanlıların Trajik Çağında Felsefe : F. Nietzsche. Çeviri: Nusret Hızır, Elif Yayınları, ikinci baskı, İstanbul 1963, Fiyatı: 4 Lira.
- Savaş Üzerine Mektuplar: John Steinbeck. Çeviri: Akşit Göktürk, Elif Yayınları, İstanbul 1963, Fiyatı: 150 Kuruş.
- İlk Gece (Tiyatro tenkitleri): Burhan Arpad, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1963, Fiyatı 2 Lira.
- Harf Devriminin Öyküsü: Sami N. Özderdim, Türk Dil Kurumu Tanıtma yayınları, Fiyatı: 1 Lira.
- Sığınak Hikâyeleri: Feyyaz Kayacan, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1963, Fiyatı: 2 Lira.
- Tedirginin Biri (Uzun Hikâye): Sunullah Arısoy, Arı Yayınları: 1, Ankara 1962, Fiyatı: 250 Kuruş.
- Kurak Çorak: Hikmet Biran, Dernek Yayınları, Ankara 1962, Fiyatı: 2 Lira.

Aşağıdaki yazı, İMECE Yayınları arasında çıkan **Pestalozzi ve Devrim** adlı kitaptan alınmıştır. Alfred Rufer'den çevrilen bu eser İMECE dergisinin yayınladığı üçüncü kitap oluyor. Kaliteli bir dergi yanında kaliteli kitap yayınlıyan İmececileri candan kutlarız.

Y.U.

Pestâlozzi

Yurttaşlar,

Hükûmetimiz sizlerle konuşmak zorundadır; vatan tehlikededir! Fakat bir düşman tarafından tehdit edildiğinden değil; biz hiçkimse ile savaş halinde değiliz, hiçkimse bizi düşmanca tehdit etmiyor; dost devletin askerleri sınırlarımızın içerisindedir. O bizden ne askerce yardım istiyor, ne de şerefimize ve bağımsızlığımıza aykırı düşen herhangi bir şey!...

Vatanın tehlikede olması, yurttaşların kalplerinin birbirinden ayrılmış olmasından ve bize birbirimizin kuyusunu kazdırmak için iç ve dış düşmanların bu ayrılıktan faydalanabilme imkânından ileri geliyor.

Yurttaşlar! Devlet şeklindeki değişiklik birkaç kişiyi şeref mevkilerinden düşürdü, bâzılarını da gelirlerinden mahrum etti; bunlar şimdi hallerinden memnun değildirler ve halkı artık işlerin iyi gidemiyeceğine inandırmak için ellerinden gelen herşeyi yapıyorlar.

Yurttaşlar! Bütün İsviçrelilerin aynı derecede hürriyete kavuşabilmeleri için bütün şehirlerin ve köylerin birçok eski âdetlerinden ve hak denilen şeylerden vazgeçmeleri zaruridir. Bunların hepsi şimdi feryat ediyor-

lar ve sanki memlekette artık hiç hak ve hukuk yokmuş gibi döğünüyorlar; çünkü onlar imtiyazlarından bir şey kaybettiler; çünkü onlardan birisi şurada burada komşularına ve madunlarına karşı artık eskiden olduğu gibi aynı taşkınlığı ve düşüncesizliği gösteremiyor...

Yurttaşlar! Onlara inanmak ister misiniz? Onların elinde, onların arzularını yerine getirmek için kör birer alet olmak ister misiniz? Memleketin selâmetine aykırı, hainçe hareket eden birkaç kişinin gururunun tatmin edilmesi için milletin hakkını, şerefini ve saadetini feda etmeye cüret etmek ister misiniz? Millet babalarını dinsizce, hayasızca ve yalan yere tahrik eden, kardeşleri birbirlerine karşı açıktan açığa kışkırtmaktan çekinmeyen ve memlekette tekrar kendilerinin efendi olması için ve bizim kamu olarak hür, bağımsız, içten birleşmiş bir millet halinde kendi kendimize egemen olacak ve kendimizi koruyacak hale gelmemiz için her şeye cüret eden insanların kör aleti olmak ister misiniz?

Yurttaşlar! İşte bu hal ve şartlar altındadır ki hükûmetiniz güvenle, fakat bir baba ciddîyetiyle ve baba gayretiyle sizlerle konuşuyor ve sizlere tekrar şunu söylüyorum. Biz hiçkimse ile savaş halinde değiliz, Fransa da bizden yardım istememiştir; fakat biz yeni teşekkül eden bir devlet olduğumuz için çok zayıf bulunuyoruz: memleketin eski silâhlı kuvvetleri dağılmıştır ve eger biz tekrar silâhlanmazsak her ihtimale karşı kuvvetli bir devlet olamayız; tam tersine hakkımızı, hürriyetimizi, malımızı, karımızı ve çocuğumuzu elimizden almak için onlara göz dikebilecek herkese, onları peşkeş çekecek bir millet oluruz.

Ey Helvetyalı yurttaşlar! Nasıl yaşamak istiyorsunuz? Ey vâdilerin ve sazlı göllerin evlâtları! Nasıl, şimdi yaşamak istiyor musunuz?

...Hayır, yurttaşlar, hayır! Hükûmetiniz sizden şüphelenmiyor ve vatanını korumak için faydası dokunabilecek hiç birşeyi savsaklamak da istemiyor. Bu hususta

sizlere tam bir güveni vardır: herşeyi sizlerle birlikte ve vasıtanızla yapmak ve milletin silâhlanmasını tamamlamak istiyor; tâ ki hepimiz müsterih uyuyalım ve hiçbirimiz, sevgili vatanımızın hürriyetini, bağımsızlığını ve şerefini kendi kusuru yüzünden tehlikeye koymakla tanrının ve kendi vicdanının huzurunda kendi kendini suçlandırmak mecburiyetinde kalmasın.

Yurttaşlar; vatan için ölmek tatlıdır; atalarımız böyle derlerdi, onların evlâtlarının ağızlarından tekrar işitilsin; biz vatan için yaşıyacağız...

Yaşlılardan işitmişsinizdir: Barış istiyen savaşa hazırlansın. Yurttaşlar, birleşmek suretiyle büyük bir kuvvet olursunuz; parçalanmak suretiyle hiçbir şey olamazsınız.

Ey vatan! Benzeri güç bulunan yüz bi nasker senin işaretin üzerine hizmetine amade duruyor; senin dağların birer kaledir ve senin çalılıkların birer siperdir. Sınırlarının içersinde, ininde yatan bir aslan gibisin. Fakat sakın uyuma.

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER

- Osmanlı İmparatorluğunun Dağılma Devri ve Tarihi Maddicilik : Kerim Sadi, Doğan Kitabevi, Bilim serisi: 1, İstanbul 1962, Fiyatı : 250 Kuruş.
- Türk Edebiyatında Sosyal Konular : Kemal Karpat, Varlık Cep Kitapları : 218, İstanbul 1962, F. 2 Lira.
- Vadideki Zambak : H. de Balzac (Çeviren : Tahsin Yücel), Varlık Yayınları, Büyük Eserler Kitaplığı : 47, İstanbul 1962, Fiatı 4 Lira.
- Silâhlara Veda : Ernest Hemingway (Çeviren : Ender Gürol), Varlık Yayınları, Büyük Eserler Kitaplığı : 48, İstanbul 1962, Fiatı 4 Lira.
- Çömlek Kapağı (Macar Masalları) Derleyen ve çeviren: S. N. Özerdim, Resimliyen : G. Kabakçıoğlu): Varlık Yayınları, Çocuk Klâsikleri: 39, Fiatı 1 Lira.

KOVUK

M. Başaran

Tahtaları kararmış ağır kokulu bir bölmedeydik... Düzenli tık tıklarla görmediğimiz kırlarda koşuyordu tirenimiz... Dolaşabilsek, etraftakilerle ahpaplık etsek, dışarılara bakabilsek zevkli olabilirdi yolculuğumuz... Ama serbest değildik.. Başımızdaki adamın çekilmez bakışları vardı üstümüzde... İçimiz oyula oyula, bilinmezlerle dolu bir geleceğe doğru ilerliyorduk... Yaslandığımız yerde, uzaklaştırıldığımız yaşamdan bizde kalanları sürdürmeğe çalışıyorduk, dalgındık... İstasyonlar, yeni yüzler, telâşlı kımıltılarla havamız tazeler gibi oluyor, sonra gene kaygılar başlıyordu... Bizi önüne katan rüzgâr nereye götürüyordu, ne değin sürecekti böyle bu?... Böylesine savrulmamız nedendi, kimlerin arpa tarlasını çiğnemiştik?.. Karıncalar gibi kıpraşan bir sürü yanıtsız soru beynimize üşüşüyordu...

Gelen geçen bi tuhaf bakıyordu; ilkin duraksıyor, sakallarımızda, süzülmüş yüzlerimizde, buruşuk giysilerimizde ürkütücü birşey varmış gibi uzaklaşıveriyorlardı sonra... Az ötede durup fısıldaşıyorlar mıydı, bize mi öyle geliyordu yoksa?... Başlar uzanıp geri çekildikçe büsbütün rahatsız oluyorduk... Bir köylüler durumumuzu yadırgamıyor, «maraba»larla sokulup yanımıza oturmak istiyor, başımızdakinin işaretiyle «Aldırmayın aslanlar, bu da geçer» der gibilerden sakin sakin çekiliyorlardı...

Kapının yanında, özel giysileri içinde donmuş gibi duran adam, kocaman bir zarf tutuyordu dizleri üzerinde... Kırmızı mumlu boz bir zarf... O zarftan, adamın davranışlarını biçimliyen, yüzünü karıştıran, gelip gözlerinde toplanan bir yel esiyordu sanki... Bakanı üşüten

bir yel... Kıllı, iri kemikli elleri avını sımsıkı kavrıyan pençelerce gergindi... Adam bizden daha rahatsızdı görünüşte... Kimbilir, belki de görevinin büyük sorumluluğundan ileri geliyordu bu.. Kapı açılsa, birimiz kımıldanacak olsa, gözleri büyüyor, saldırıya uğrayacakmışçasına telâşlânıyordu.

Anlıyorduk, ne varsa o zarfta vardı... Alnımızın yazısı o zarfın içindekiydi bundan sonra.. İnsanoğlu benzerlerinin yazgısını kâğıtlarla, dilediği gibi değiştirecek güce ulaşmıştı gayrı.. Bir süre önce yanında çalıştığım bir Müdürü ansıdım: Taşa oyulmuşçasına sert çizgili, soğuk bir yüz... Akları, balgam rengi, içinden pazarlıklı gözler... Okulun traktörünü karısının tarlalarında çalıştırır, terbiyesiz, ahlâksız saydığı dokuz yüz öğrencinin gözleri önünde metresiyle yaşar, bozuklukların düzelticisi, namuslu, yurt eğitimine yön verici geçinirdi... Öğrenci kitaplığının kapısına kilit vurdurduğu gün bir tartışma geçmişti aramızda... Öğrencilerin düşün ve sanat yapıtlarıyla karşılaşmasını istemiyor, tehlikeli sayıyordu bunu... En otoriter sesiyle:

«Bir Müdürün yetkilerinden haberiniz yok galiba? İki satır yazarsam bir daha Allah bile düzeltemez sicilini..» diye gürliyerek bitirmişti tartışmayı... Şimdi çok iyi anlıyordum, demek bin kişinin yazgısı elindeydi!...

Tekrar gözlerim kırmızı mumlu zarfa kaydı... Bir ucundan onu açıp içine baksam nelerle karşılaşabileceğimi tahmine koyuldum.. «İki satır, Allahın bile düzeltemiyeceği iki satır...» Adam bakışlarımdan kuşkulanmıştı. Nerdeyse beni azarlıyacaktı.. Başımı çevirdim.. Haklıydı, bir ucundan biryerlere bağlıydı o da.. Korkuyordu.. Allahın bile değiştiremiyeceği iki satır» dan... Kişilerde bu yetki, zarflarda bu güç oldukça..

İnsanlığa iki bin yıl öteden seslerini duyuran zekâlar yetiştirmiş zengin bir doğa içinden geçiyorduk... Mavi gök altında; zeytin ağaçlariyle kaplı yamaçlar, güz mevsiminin altın renkli bağları parlıyordu. Bir zamanlar buralarda dünyanın en ileri uygarlığı yaratılmıştı.. İnsanlar Tanrılarla dosttu... Birlikte yerin göğün nimetlerini ta-

dar, oyunlar çıkarırlardı. O mutlu çağdan iki bin yıl sonra «Yetki Tanrılar»ın önündeydik biz.. Karanlık bir lâbirentte bilinmeze doğru yol alıyorduk.. Arkadaşlarımın yüzünde acı bir hüzün vardı...

Trenimiz büyük bir istasyonda durdu, dışardaki gürültülerden, geniş alana yayılan ışıklı görünümden anlıyorduk bunu... Vagonlar boşalıyor, hamallar koşuşuyordu. Kapı yanındaki, ayağa kalkmıştı, zarfı koltuğunun altına sıkıştırarak «Haydin!» der gibilerden bize baktı. Demek gelmiştik.. İnsanların kaynaştığı büyük bir kente varmak güvenle doldurmuştu içimizi... lâbirentimize ışıklar sızmış gibi sevindik... Geceyi, günün yorgunluğunu unutturacak, içimizdeki gerilimi yumuşatacak bir köşede geçireceğimizi umuyorduk... Bavullarımızı alarak uyuşmuş ayaklarımızla sendeliye sendeliye yürüdük...

Kahvelerin, dükkânların, sinamaların önünden geçiyorduk... Birine sapıversek bizi evimize, köyümüze, çıkarıverecekmiş gibi görünen daracık, ıssız sokaklar çıkıyordu önümüze... Varıp sofralarda boş kalan yerimize otura bilir, sevince boğabilirdik ev halkını.. Çok açılmış radyolardan neşeli türküler yükseliyordu, Ankaranın keyfi yerindeydi... Konuşan, gülüşen kadınlar, erkekler görüyorduk... Baba!.. Anne!.. diyen çocuk sesleri duyuyorduk. Bir aydan beri ilk kez, yitirdiğimiz yaşama bu değin sokulmuştuk.. İçimiz ayaklanmıştı, derin derin soluyorduk...

Birden, bir yokuşun başında, tek katlı bir yapının önünde durduk.

Geç vakit rahatsız edildiğine kızan kırmızı yüzlü bir adam, bizi getirene söylenmeğe başladı :

— Ne bu yahu, bıktım usandım gayri!... İpini koparan burada alıyor soluğu kim gönderdi bunları? Otelim mi var benim burada?...

Kendisine uzatılan kırmızı mumlu zarfı görünce «Hıramn!» etti bir:

— Kaç kişi?

— Dokuz...

Yanında mum gibi dikilenlere döndü!

— Tıkın bunları kovuğa!... dedi.

Ankaranın şarkıları kulaklarımızdaydı... Küçük evlerin aydınlık pencereleri, o pencerelerden görünen anneler, babalar, çocuklar az ötemizde... Sinamalara, kahvelere, dükkânlara, birine dalıversek bizi evimize köyümüze götürüverecekmiş gibi görünen daracık, ıssız sokaklara yakındık.. Kafamızda kentin uğultuları yüreğimizde tatlı yankılar vardı... Ama kırmızı yüzlü adam «Tıkın bunları kovuğa!...» diyordu.. Bu kadarı da fazlaydı gayrı... İşin içinde bir yanlış anlama vardı galiba... Olamazdı bu... Hepimiz daha düne değin kendimizi işimize vermiş öğretmenlerdik.. Haklardan, görevlerden bahsetmiştik öğrencilerimize. Bize böyle davranılmasının dayanağı neydi? Suçlu muyduk?... Diziyor da diziyorduk.. Ama adam çekip gitmişti bile...

Nöbetçi anahtarı çevirdi, koca demir kapı gıcırdıyarak açıldı. Keskin bir kokuyla sendeledik. O kurtulmayı dilediğimiz lâbirent, toprak tabanlı daracık bir kovukta son bulmuştu.. Bitmeğe yaklaşmış bir mum karanlığı dalgalandırıyordu. Gözlerimiz alışınca köşede bir karaltı gördük.. Bir yere ilişmeğe vakit bulamadan kapı kapanıverdi..

Karaltı, büzüldüğü yerden :

— Gayrı açılmaz.. dedi, Ölüyorum deseniz açılmaz. Ben sıkışınca kapının ardına gidiyom, fena kokuyor ya alışıyor... Siz de öyle yaparsınız...

Üst başa kayarak sırt sırta yere oturduk. Adamakıllı sıkışmıştık, ayaklarımızı uzatamıyorduk... Kovuğun nemli, pis kokulu ağzında donmuş gibiydik.. Beyinlerimizde bir alacalanma, vücutlarımızda bir uyuşma... Kilometrelerce öteden fırlatılmış akıntılı bir lâbirentten, kentin insansı sıcaklığından geçerek bu derin kuyuya düşmüştük sanki.. Az sonra bir iki titredi, sönüverdi mum da...

Yürekleri kıskançlık, çekememezlikle dolu kardeşlerin, aralarından birini kör kuyuya atışlarını anlatan bir çöl öyküsü uyanıyordu kafamda.. Kendilerinde bulunmıyan insanlık cevherini kardeş yok etmekle kazanacağını uman zavallılar... Kanlı bir gömlekle yüreği dağlanan baba... Binlerce yıldan beri şahısları, dekorları değiştiri-

lerek tekrarlanan oyun... Ve kervanlar gelip gidiyordu çölde. Biryerlerde pazarlıklar oluyor, birşeyler alınıp birşeyler satılıyor bezirgânlar konaklar koruyordu vurgunlarının temeli üstüne... Çalgılı çağnaklı sofralarda bin bir geceler yaşanıyordu... Kalın duvarların ardında kasalar vardı, kasaların bekçileri... Bekçilerin altın köstekli, göbekli efendileri... Efendilerin korkuları... Uzaklaşan çan seslerine benzer gürültülerle dünya devam ediyordu...

Dalmışım... Tuğlasını sırtımızla taşıdığımız, duvarlarını ellerimizle yükselttiğimiz aydınlık bir yapıdaydım.. Bedir'e doğru genişliyen işlenmiş tarlalar, herbirinin özsuyuna terimizin karıştığı gömgök ağaçlar görünüyordu pencereden... Boz tepeler arasına sıkışmış fakir köyüm için kurduğum hayallerle doluydum. Beş yıl süresince bilemen gücüm damarlarımı zorluyor, yüreğim inançla çarpıyordu... Okulu bitiriyorduk, yeni bir yaşama başlıyacaktık gayrı.. Gözleri baba şefkatiyle yanan ak saçlı bir adam vardı karşımda: Trakya Genel müfettişi Salim Gündoğan.. Yumuşak, derin sesiyle konuşuyordu :

«Evlâdım, hayat kitaplara benzemez.. İnsanı ezen, kıran bin türlü pislikle dalevereyle doludur.. Adamın nerede solacağı belli olmaz... İyi düşün... Kimimiz kimsemiz yok bizim, karar verebilirsen yanıma alayım seni... Evimiz evin olur. Daha iyi şartlar içinde kendini yetiştirirsin... Yabancı ülkelere gönderirim seni... Gözümü kaparken ardımızda bir evlât bırakmanın mutluluğunu duyarız biz de... Günün birinde hayır dua edersin bize... Tuhaftır bizim memleket... Yavrularını yiyen kediler gibi boyuna adam yer... Bir yere dayanmak şart...»

Öğretmenlerimden biri :

«Devlet kuşu bu, diyordu. Budalalık edip kaçırılacak fırsat değil... Diplomanı alınca nolacaksın? Alt yanı bir köy öğretmeni... Yoksullukla çileyle geçecek ağır bir hayat .. Kimbilir kaç kez anandan emdiğin burnundan gelecek... Rüyanda bile kavuşamazsın Vali Paşanın dediklerine... Aptallığı çocukluğu bırak iyi düşün...»

Düşünüyorum... Bir kış sabahı çatıda kiremit döşer-

ken ezdirdiğim baş parmağımdaki derin yara izine bakarak düşünüyordum... Hediye olarak götürdüğümde ak ekmek gören dört kardeşim geliyordu aklıma... Eskilerimi bozup bozup onlara uydurmağa çalışan anam, ilk yaza karşı çuvalların dibi görününce ne edeceğini şaşıran babam, gübreli sokakları, çaresiz insanlariyle köyüm geliyordu... «He» demek düşüncelerime, kendime ihanet gibi görünüyordu bana...

Kapının gıcırtısıyle sıçradım... Kurşun gibiydi her yanım, uyuşan ayaklarımı değiştirmeğe çalıştım. Rüya görmüştüm galiba...

Dört karaltı dikiliyordu alt uçta...

— Kimsiniz? dedi Halil.

Karanlık bir ses :

— Hiç ağbey dedi, sizin gibi işte... Alacataştan oluruz. Ağamızın kızı kaçırıldı bu akşam.. Tuttular buraya getirdiler bizi... Hayli tozumuzu silktiler... Sizi de dövdüler mi?...

Bir süre aralarında fısıldaştıktan sonra çöktüler...

Sahi bizi de döğmüşler miydi?... Etlerim dökülüyordu sızıdan... Kömür vuruğuna dönmüştüm, gözlerimi açamıyordum. Salim Gündoğan'ın bu ilde Vali olduğu aklıma geldi birden... Yanılmıyordum, evet evet buradaydı... Gene eskisi gibi mi düşünüyordu acaba?. O, bizi kovuğa tıktıran kırmızı yüzlü adam kimbilir nasıl eğiliyordu karşısında... İmkân olmalı da karşısına çıkıvermeliydim şimdi.. Ya hatırlayamazsa... Yok yok hatırlardı herhalde:

«Halimi görüyorsunuz Vali Bey demeliydim...» Hayat gerçekten kitaplara benzemiyormuş, insanı ezen, kıran bin türlü pislikle doluymuş... Allahın bile değiştiremiyeceği iki satırlık yazılar, anlaşılmaz yolculuklar... Kör kuvvetlerden kurtarmak istemiştiniz beni bir zaman... Kurtarılacaklar öyle çok ki Vali Bey... Tümümüzü kurtarmanın bir yolu yok mu acaba?...»

Kapı gene gıcırdadı, temiz hava kaydı içeriye biraz.. Yaşamanın tüm güzelliklerine benziyen tatlı bir serinlik-

le ürperdik. Kurtuluş gibi, aydınlık gibi bir serinlikti bu.. İyi ki kapı açılıyordu arasıra.

Üç kişiydiler, öfkeliydiler.. «O namussuza göstereceğim ben» diyordu biri «Kanını içeceğim onun elime bir düşerse» Ötekiler yatıştırmağa çalışıyordu.. «Boynu altında kalasıca, asıl hırsız kendisi ama... Neyse boşver...»

Sıkışın dediler bize sıkıştık.. O daracık yerde on yedi kişi olmuştuk. Dert derde, suskunluk suskunluğa karışmıştı. Gece boyuna yeni konuklar getiriyordu. Sabaha nekadar vardı bilmiyorduk... Sürüp giderse işimiz işti... Ağdalaşan havanın altında eziliyorduk...

Boşalma başladı bir ara... Kız kaçırma sanıkları götürüldü ilkin, bağırtılar gürültüler duyduk derinlerden, ikisi inildiyerek döndü. Az sonra, soygun sanıkları alındı, sesler daha da korkunçtu bu kez... Göz yordamiyle tanıdığım insanlar, onların duvarların ardından gelen acılı sesleri... Gece bir çöl gibi etrafımızda genişliyen korkulu pis gece...

Düşünemiyordum gayrı...

Keskin çığlıklarla üstümden geçen trenler... Boşluğa devrili devriliveren altın rengi bağlar, zeytinli yamaçlar.. Kapı yanında özel giysileri içinde donmuş gibi duran bir adam... Pençeleşen ellerin tuttuğu kırmızı mumlu zarf... Bir tepeden aşağıya yuvarlanırmış gibi baş döndürücü bir yolculuk.. Öfkeli sesler... Soğuk gıcırtılarla açılıp kapanan demir kapı... Eski çağın iyi yürekli tanrılarına benziyen ak saçlı aydınlık yüzlü bir adam.. Sonra çöl, sessizlik, kervanlâr...

Bir acayip Nuh gemisindeydik herhalde biz... Durup durup yabansı dalgalar saldırıyordu üstümüze.. Ölümle, tehlikeyle çevriliydi dört yanımız.. Tutkularının tufanında birbirini boğmağa çalışıyordu insanoğlu... Elbet bu da geçecek, bu ilkçağ gecesini de aşacaktık... Sabah yakın olmalıydı... Azgın fırtına dinecek, tatlı bir yorgunluk içinde ama tertemiz günlük güneşlik kıyılara yanaşacaktık... Mutlaka böyle olacaktı bu...

Hikâye

SEVGİLİ KARANLIKLAR

Samim Kocagöz

Yağmur, bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Şehrin üzerine çöken kara bulutlar, ortalığı iyice karartmış, sanki karanlıklarla sarmaş-dolaş su olmuş dökülüyordu. Yağmurun altında evler, birbirlerine sokulmuş, sinmişti. Şehrin yüreği durmuştu.

Pençerenin önünde duran gözlüklü genç adam; yağmura, dere haline gelen sokağa bir vakit daha baktı:

«Dünyanın şu halini seviyorum.» Dedi.

Odanın sağ köşesindeki eski bir koltuğa, ayaklarını altına çekip büzülen öteki ufak tefek genç adam,

«Beni korkutuyor..» Karşılığını verdi. Ve okumadan elinde tuttuğu açık bir kitabı, dizlerinin üzerine bıraktı. Çarpık bir masanın başında oturan, önündeki kâğıda birşeyler yazan üçüncü, iriyarı genç adam, başını kaldırdı. Öylece bir zaman arkadaşlarına baktı: Pençeredekinin arkası ona dönüktü. Koltuktaki, korkulu gözlerle oturduğu yerden yağmuru seyrediyordu.

«Ne budalalık!» Diye mırıldandı.

Pençeredeki, şimdi gözlerini karşı kaldırımdaki atkestanesi ağacının dallarının sararmaya yüztutan yaprakları arasında, birbirine s o k u l a n iki kumruya dikmişti. Ağacın dalları, pençere ile bir hizadaydı. Yağmur altındaki kumrulara yüreği burkularak uzun uzun baktı :

«Şu daldaki zavallı kumrulara bakın.. Dünya yüzündeki insanlığın zavallılık tablosu sanki...» Diye söylendi. Koltukta oturan delikanlı,

«Yeter.. Zaten bunalıyorum...» Diye dizlerinin üstündeki kitabı itti, yere düşürdü. Masadaki öfkelendi:

«Bana bak! Sen, çekilir misin şu pençerenin önünden!»

Gözlüklü genç, döndü; masanın başındaki arkadaşına biraz küçümseyerek, gülen gözlerle baktı:

«Düşünen insanla, doğa arasındaki uyarlığı bulmak güç!»

«Hiç kendini yorma: Insan da doğadır...»

«Ama ben, düşünüyorum...»

«Doğru. Düşünüyorsun. Gelgelelim, düzensiz düşünüyorsun. Seni, yağmur, kuşlar korkutuyor.»

«Hayır, korkmıyorum. Seviyorum.»

«Sevgi, düşünce değildir. Dikkat et!»

Koltukta oturan delikanlı, yanıbaşındaki iskemlenin üzerinde duran cıgara paketine, çakmağa uzandı:

«Yağmur, dindi. Kesin şu tartışmayı.» Dedi. Cıgarasını yaktı. Masanın başındaki, yerinden kalktı. Geldi bir cıgara aldı paketten. Yaktıktan sonra gitti, yine yerine oturdu:

«Tartışma mı? Tartışan kim? Tartışma mı bu?» Karşılığını verdi. Pençerenin önündeki, şimdi odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Sönmek üzere olan sobaya bir odun attı. Sonra pençerenin yanındaki bir iskemleye oturdu. Gözlüğünü çıkardı. Mendili ile silmiye başladı:

«Yağmur, gerçekten dindi.» Dedi. Koltuktaki cıgarasının dumanını kuşkulu kuşkulu iki yakasına bakınarak üfleyordu:

«Kumrular hâlâ yerlerinde mi?»

Pençerenin yanındaki delikanlı, gözlüğünü taktı, karşıdaki ağaca bakmıya başladı :

«Üzüntülü, kederli, oturuyorlar...»

«Kaçsalar ya!»

«Nereye kaçabilirler?»

«Bir saçak altına...»

«Faydasız.»

«Doğru. Faydasız.»

«Patlamak işten değil...»

Masanın başındaki, elinden kalemi attı:

«Hay patlayın e mi!» Diye öfkeyle söylendi. Ona kulak asmadılar. Konuşmalarını sürdürdüler: Pençeredeki, söylendi:

«Yüzyılımızda şu yeryüzünde milyonlarca kişi mapus kaldık.»

«Böylesine bunalma...» Diyecek oldu koltukta oturan. Masanın başındaki, iyiden iyiye kızdı, bağırıverdi:

«Savaşmayan, savaşmasını bilmiyen bunalır!.»

Berikiler, hayretle, iri iri açılan gözlerle ona baktılar. Gözlüklü genç, toparlandı. Gülümsemeye başladı:

«Savaş mı? Savaşmak mı? Niye yarar savaşmak? Ben, sevgili karanlıklarımı seviyorum. Sevgili karanlıklarım beni biraz teselli ediyor...»

Gülme sırası, masada oturan iri yapılı gence gelmişti:

«İyi öyleyse..» dedi, «seni büyük bir cenaze töreni yapar, sevgili karanlıklarının kucağına bırakırız...»

«Herkesin sonu bu.. Başka da çare yok!»

Koltukta oturan, yerinde büsbütün büzüldü:

«Yoooo!. Bu kadarı da fazla.. Değil mi ki yaşıyoruz. Sevgili karanlıklarımızla birlikte yaşamasını sevelim...»

Masadaki adam, kalemini eline aldı. İşine eğilirken,

«Ne diyeyim.. Siz, yaşama gücünüzü yitirmişsiniz...» diye söylendi. Koltukta büzülen, gözlerini pençereye dikmişti. Sağanak yeniden başlamış, ortalık kararmıştı. Birdenbire,

«Suç bizim mi?» sorusunu ortaya attı. Masadaki delikanlı, elindeki kalemi yeniden bıraktı:

«İş, suçu üzerine almakta, kendini suçlu hissetmemektedir. İşlemediğin bir suça, nasıl ortak çıkarsın?»

Gözlüklü,

«Bak anlatayım..» diye söze karıştı. Şahin bakışlı iri genç,

«Yeter, sıktınız artık...» diye onun sözünü kesti. Ve ekledi: «Yaşantısını yitiren, yenilmiş kişileri sevmem. Savaşta kazanma da yitirme de insanca olmalı... Yeter ki

savaşmasını bil. Toplumun yürüyen, gelişen var olma gücü, insanı mutluluğa götürmesini bilir.»

«Büyük söz ettin!»

«İnandığım, sonra da yüreğimin derinliklerinde duyduğum sözler bunlar. Benim değil.»

Bir vakit sustular. Gözlüklü genç, kalktı. Cigara paketine uzandı. Cigara kalmamıştı:

«Gidip cigara alayım...» Dedi. Kapıdan çıkarken durdu. Dönüp masanın başında oturan arkadaşına öfkeli öfkeli baktı. Küçümseyen bir sesle ekledi: «Bıçak gibi keskin fikirlerinle benim sevgili karanlıklarımı parçalayamazsın.. Bunu iyi bil!»

İriyarı genç adam, bu sözlere karşı, gülümsemekle yetindi.

Yağmur, hızını alamamış, yine bardaktan boşanırcasına yağmıya başlamıştı. Masanın başından kalktı iri delikanlı, pençerenin önüne geldi: Arkadaşı, sağanak altında ağır ağır sokağı geçiyordu. Bakkala girdi, çıktı. Yine ağır ağır sokağı geçti. Sırılsıklam odaya döndü. İri genç, şimdi pençereye arkasını dönmüş, ona bakıyordu. Tok bir sesle,

«Budalaca ıslandın!» dedi. Öteki, her yakasından akan sulara aldırmadan bir cigara yaktı:

«Ne yapabilirdim? Yağmur yağıyor...»

«Şu kapının ardındaki şemsiyeyi alabilir, ya da üstüne birşey giyebilirdin...»

«Değer miydi?»

İri delikanlı, bu karşılığa hiç birşey demedi. Yalnız bir gözlüklü arkadaşına, bir de koltukta hâlâ büzülen ufak tefek arkadaşına uzun uzun baktı. Sonra eğilip karyolasının altından çantasını çekip çıkardı. Eşyasını topladı. Kitaplarını aldı. Yağmurluğunu, şapkasını giydi. Kavradı çantasını, kapıya yürüdü. Berikiler, öylece, şaşırmış ona bakıyorlardı. Kapıdan çıkmadan döndü:

«Sizi, sevgili karanlıklarınıza bırakıyorum. Her yağmurdan sonra hava açar...» Dedi. Ve kapıyı yavaşca çekip yürüdü gitti.

Kalanlar, bir zaman onun ayak seslerini, merdivenlerden inişini dinlediler.

BABAYLA OĞUL

Oyun Tek Perde

Güner Sümer

Bir oda.
Baba, oğul.
Sessizlik.
Baba öksürür.
Sessizlik.

Oğul, bir sigara yakar.

Baba — Sigaraya mı başladın sen?
Oğul — Bu boku ne zamandır içtiğimi biliyorsun.
Baba — Eskiden önümde içmezdin.
Oğul — Şimdi içiyorum.
Baba — İyi, iç. Ne halt edersen et.
Oğul — Canım sıkılıyor.
Baba — Tembellikten. (Sessizlik.) Tembellikten, diyorum.
Oğul — Duydum.
Baba — İyi halt ettin.
Oğul — Uğraşma benimle. (Bir an.) Oh! Ne kadar yorgunum.
Baba — Ne yaptın bugün?
Oğul — Hiç.
Baba — Bütün gün?
Oğul — Hiç.
Baba — Oturdun mu böyle?
Oğul — Oturdum.
Baba — Burada?
Oğul — Burada.
Baba — Aynı koltukta?

Oğul — Aynı koltukta. (Bir an.) Uyudum biraz da.
Baba — Yine de yorgunsun.
Oğul — Evet. Yine de.
Baba — Buradan bir yere kıpırdamadığın halde?
Bütün gün uyuduğun halde?
Oğul — Yorgun olduğum için uyumadım.
Uyuduğum için yorgunum.
Uyku beni dinlendirmiyor.
Uyuduğum zaman herkezle savaşıyorum.
Bütün sevdiklerim düşlerimde bana düşman oluyorlar.
Dün gece ağabeyimin ölüsünü gördüm düşümde.
İğrençti.
İğrenç olan ne vardı, bilmiyorum.
Ağabeyimdi işte. Her zamanki gibi.
Belki biraz sararmış.
Belki uyur gibi.
Belki ağzının kenarında pıhtılaşmış biraz kan.
Ama o kadar iğrençti ki... unutamıyorum.
Dinliyor musun? (Sessizlik.)
Bugün de büyük annemle yattığımı gördüm.
Bir erkek bir kadın gibi yattığımı.
(Sessizlik.)
Nasıl dinlendirsin uyku beni? (Sessizlik.)
Annem nerede?

Baba — Bilmiyorum.
Oğul — Karnım aç.
Baba — Bana ne?
Oğul — Hiç. Sana hiç. (Bir an.) Senin karnın tok.
Baba — Evet, tok.
Oğul — Mutfağa girip tıkındığını gördüm.
Baba — Tıkındım.
Oğul — Bana hiçbirşey bırakmadın.
Baba — Bırakmadım.
Oğul — Annem nerede?
Baba — Bilmiyorum.
Oğul — Karnım aç, diyorum.
Baba — Bok ye.

Oğul — Bana biraz para ver.
Baba — Vermem.
Oğul — Senin yığınla paran var. (Bir an.)
Yığınla paran var.
Nereden buldun o paraları?
Baba — Sana ne?
Oğul — İki buçuk lira ver.
Baba — Vermem.
Oğul — Nereden senin oluyormuş o paralar?
Baba — Kazandım.
Oğul — Bir lira ver de karnımı doyurayım.
Baba — Vermem, dedim.
Oğul — Kazanmış! Hıh! Yalan. Onu bunu dolandırdın.
Baba — Kazandım ya, ona bak.
Oğul — Annem nerede?
Baba — Patla. Bilmiyorum.
Oğul — Annem olsaydı şimdi... yok ki... olsaydı yiyecek birşeyler bulurdu bana.

Baba — Git, kendin bul.
Oğul — Bulamam, biliyorsun.
Baba — Neden bulamazmışsın?
Oğul — Nasıl bulayım?
Baba — Ne bileyim, birşeyler yap. Bir iş gör.
Oğul — Elimden bir iş gelmez ki.
Baba — Öyleyse açlıktan geberirsin.
Oğul — Niye benimle uğraşıyorsun?
Baba — Bıktım senden.
Oğul — Gideyim istersen.
Baba — Git.
Oğul — Ne dedin?
Baba — Git, dedim. Bas git!
Oğul — Gitmiyeceğim işte.
Baba — Biliyorum.
Oğul — Burada kalacağım. Ölünceye kadar.
Baba — Ölmezsin.
Oğul — Kendimi asacağım.
Baba — Yapabilir misin?
Oğul — Evet, kendimi asacağım.

Baba — Yapamazsın ki.
Oğul — Gelip seni yakalıyacaklar.
Baba — Haydi, ne duruyorsun?
Oğul — Oğlunu boğazladı, diye yakalıyacaklar seni. Hapse tıkacaklar.
(Baba kalkar, birşeyler arar.)
Ne arıyorsun?
(Bir halat bulup çıkarır.)
Ne yapacaksın onu?
Baba — Haydi.
Oğul — Ne?
Baba — Haydi. Yap dediğini.
Oğul — Şimdi olmaz.
Baba — Neden?
Oğul — Bilmem. Daha hazır değilim.
Baba — Neden? Herşey hazır.
Oğul — Bir mektup yazmak gerek hiç değilse.
Baba — Yaz öyleyse.
Oğul — Bugün olmaz.
Baba — Anlaşıldı.
Oğul — Belki yarın.
Baba — Ödlek, sen de...
(Baba halatla oynar. Sessizlik.)
Bâri beni öldür.

Oğul — Anlamadım.
Baba — Beni öldür, diyorum. Param da sana kalır.
Oğul — Olmaz.
Baba — Onu da yapamaz mısın?
Oğul — Yapamam.
Baba — Çok kolay.
(Halatı boynuna dolar.)
Şunu iki ucundan bir sıksan...
Oğul — Yapamam, diyorum. Anlamıyor musun!
Baba — Hele bir dene.
Oğul — Off... üstüme varma.
Baba — Haydi, tut ucundan şunu.
Oğul — Hayır, yapamam.
Baba — Bütün param sana kalacak, düşün.

Oğul — Olmaz, diyorum. Olmaz!
Baba — Ama birşeyler yapmalısın.
Oğul — Bunu değil.
Baba — Neden bunu değil? (Sessizlik.)
Dinle. Benim içinse düşünme bunu. Beni kurtarmış olacaksın. Anlıyor musun?

Oğul — Ölmek istiyor musun sâhiden?
Baba — Evet.
Oğul — O kadar çok bıktın mı?
Baba — Çok.
Oğul — Beklediğin birşey yok mu?
Baba — Ne olabilir? Biliyorsun.
Oğul — Bir küçük umut?
Baba — Hayır. Yok.
Oğul — Bunu yaparsam...
Baba — Evet?
Oğul — Kızmaz mısın bana?
Baba — Hiç kızmam.
Oğul — Yalan söylüyorsun.
Baba — Sâhi söylüyorum. Hiç kızmam.
Oğul — Ya beni yakalarlarsa?
Baba — Yakalamazlar.
Oğul — Hapse girmek istemiyorum.
Baba — Girmezsin.
Oğul — Bunun için bir mektup bırakır mısın?
Baba — Bırakırım. Ne istersen. Yapacak mısın?
Oğul — Bilmiyorum. Düşünmem gerek.
Baba — Düşünecek birşey yok. Çok kolay.
(Sessizlik.)
O kadar kolay ki. Bir dakikada olup bitecek.
(Sessizlik.)
Hiç değilse bir işe yara. (Sessizlik.)
O kadar kolay ki. Bir dakikada olup bitecek.
(Sessizlik.)
Oğul — Peki.
(Kalem kâğıt çıkarır.)
Yaz. (Baba oturur.)
Yaşamaktan bıktım. (Baba yazar.)

Kendimi öldürüyorum.
(Baba yazar.)
Bütün paramı oğluma bırakıyorum.
(Baba yazar.)
Tamam mı?

Baba — Tamam.

Oğul — İmzala.

(Baba imzalar. Mektubu bir zarfın içine koyarlar.)

Baba — Nereye bırakayım?

Oğul — Nereye istersen. Göze görünür bir yer olsun (Baba mektubu göze görünür bir yere koyar.)

Baba — İyi mi?

Oğul — İyi.

Baba — Haydi bakalım.

Oğul — İstediğin birşey yok mu? Son bir dileğin?

Baba — Yok.

Oğul — Yemek yemek istemez misin?

Baba — Hayır.

Oğul — Öyle ya, karnın tok. Sigara?

Baba — Hiçbirşey istemiyorum. Çabuk ol.

Oğul — Pekiy. (İpi iki ucundan tutar.)
Bak, kendin istedin.

Baba — Kendim istedim.

(Sessizlik. Oğul ipi sıkar. Gözgöze bakışırlar. Biraz daha sıkaar.)

Oğul — Canın acıyor mu?

(Baba, hayır, anlamında başını sallar. Sessizlik. Oğul biraz daha sıkar. Sessizlik. Daha sıkar. Babanın nefesi sıklaşır. Sessizlik. Daha da sıkar. Babanın hırıltıları. Sessizlik. İyice sıkar. Gözgözedirler. Sessizlik. Babanın hırıltıları. Oğul, birden bırakır.)
Yapamıyacağım. (Koltuğa yığılır.)

Baba — Allah belânı versin!

Oğul — Benim işim değil bu.

Baba — Bok herif. Beceriksiz. Kırk yılda bir işe yarıyacaktın.

Oğul — Uğraşma benimle. Beni kendi hâlime bırak.
Görüyorsun işte. Böyleyim.
Başka türlü olamam.
Baba — Görüyorum.
Oğul — Oh! Ne kadar yorgunum.
Uyumak istiyorum.
Uyuyunca kurtulabilseydim.
(Baba masaya oturur. Sessizlik.)

Baba — Kalk git, yatağına yat.
Oğul — Uyuyamam.
Baba — Ayakların leş gibi kokuyor.
Oğul — Bana ne?
Ayaklarımdan bana ne?
Zâten bir işe yaradıkları yok.
(Sessizlik. Baba, bir deste iskambil alır.)
Baba — Bir el oynar mısın benimle?
Oğul — Hayır.
Baba — Kazanırsan iki buçuk lira veririm.
Oğul — Nasıl olsa sen kazanacaksın.
Baba — Karnın aç mı? (Sessizlik.)
Karnın aç mı, dedim.
Oğul — Değil.
Baba — Mutfakta biraz tavuk olacak.
Oğul — İyi. Onu da sen ye.
Baba — Kalk. Karnını doyur.
Oğul — Canım istemiyor. Miğdem alıştı artık.
Baba — Böyle oturacak mısın?
Oğul — Bilmiyorum.
Mezar gibi burası.
Biraz ışık yakamaz mısın?
Baba — Bütün ışıklar yanıyor.
Oğul — Öyle mi?
Ya. Sâhi.
Baba — Kalk, dışarı çık biraz. Dolaşırsın.
Oğul — Yağmur yağıyor.
Baba — Bir sevgilin filân yok mu?
Oğul — Yok.
Baba — Neden aramıyorsun?

Oğul — Ne bileyim.
Baba — Hiç olmadı mı bir sevgilin?
Oğul — Eskiden. Birisi vardı.
Sarışın bir kızdı.
Çocuk yüzlü.
Her gördüğü yerde bana gülümserdi.
Ben de ona gülümserdim.
Sonra...
Sonra akşamları el-ele dolaşmaya başladık.
Bâzen yağmur yağardı.
Güneşin açtığı da olurdu.
Beni seviyordu.
Ben... beni...
Çoğu kere başını omzuma koyup ağlardı.
Sessiz sessiz ağlardı.
Neden, bilmiyorum.
Ağladığı zaman daha da hoşuma giderdi.
Bir gün... benimle yatmak istedi.
Soyundu. Ben de soyundum.
Yatağa girdik.
Yorgundum.
Elini tutabildim, o kadar...
Yanında uyuyakalmışım.
Uyandığımda yoktu.
Kalktım. Gelir diye bekledim.
Günlerce bekledim.
Gelmedi.
Bir daha da göremedim.
Ne kadar aradıysam boşuna.
Hiçbir yerde yoktu. (Sessizlik.)
Annem nerede?

Baba — Bilmiyorum.
Oğul — Nereye gitmiş olabilir?
Baba — Bilmiyorum. Belki de ölmüştür.
Oğul — Belki de.
Hiç değilse mezarının nerede olduğunu bilseydik.
Arada bir çiçek filân götürürdük.

Baba — Sus artık. Sus da uyu. (Sessizlik.)
Oğul — Belki de ölmemiştir.
Yaşıyordur da bizim haberimiz yoktur.
Belki birgün gene döner.

Baba — Belki.
Oğul — Ne iyi olur dönse.
Baba — Boşuna. Beklemek faydasız. Dönse dönerdi.
Oğul — Baba!
Baba — Ha?
Oğul — Karnım aç.
Baba — Kalk bakalım.
Gel, otur şuraya.
Oğul — (Masanın başına gelir.)
İki gündür birşey yemedim.
Baba — (Sağdan çıkar. Dışarıdan.)
Biraz tavuk var.
Plâv da yapayım mı?
Oğul — İstemez. Tavuk yeter.
Baba — (Bir tabakla döner.)
Haydi, ye.
(Oğulun karşısına oturur. Oğul yemeye başlar.
Baba onu seyreder.)
Biraz gayret edebilsen.
Oğul — Ne için?
Baba — Bu böyle sürüp gidemez. Çalışmalısın.
Oğul — Haklısın. Ama...
Baba — Yarın benimle gelsene.
Oğul — Nereye?
Baba — Dükkâna gel. Bana yardım edersin.
Oğul — Yarın...
Belki...
Neden olmasın... (Sessizlik. Oğul yemez.)
Baba — Yesene.
Oğul — Doydum.
Baba — Hiçbirşey yemedin ki.
Oğul — Canım istemiyor. (Bir an.)
Baba — Az önce... neden... beni öldürmedin?
Oğul — Bilmiyorum.

Baba — Ne-den
Oğul — Beceriksizliğimden.
Baba — Beni sevmiyorsun, değil mi? (Sessizlik.)
Benden iğreniyorsun. (Sessizlik.)
Neden iğreniyorsun benden?
Söylesene.

Oğul — Iğrenmiyorum.
Baba — Öyleyse?
Oğul — Korkuyorum biraz.
Baba — Ben sana ne yaptım?
Oğul — Hiçbirşey.
Baba — Hep iyiliğini istedim.
Ama ben de eskisi gibi değilim artık.
Kocadım.
Beni anlamalısın.
Oğul — Olacak şey değil.
Baba — Ne?
Oğul — Birbirimizi anlamamız.
Baba — Öyle mi?
Oğul — Sen de biliyorsun.
O kadar uzaktayız ki.
Aramızda uçurumlar var. Karanlıklar.
Seni göremiyorum bile.
Sâde düşünüyorum.
Hayal ediyorum.
Baba — Nasılım?
Oğul — Korkunç.
Baba — Nasıl?
Oğul — Gözlerin kançanağı gibi.
Dişlerin dökülmüş.
Sakalların uzamış.
Baba — Güzel bir yanım yok mu?
Oğul — Bilmem. Göremiyorum.
Baba — Biraz gayret.
Ellerim meselâ.
Oğul — Göremiyorum.
Baba — Saçlarım?
Oğul — Göremiyorum.

Gözlerin korkunç.

Baba — Niye beni öldürmedin?

Oğul — Öldüremedim.
Annem nerede?

Baba — Bilmiyorum.
Niye beni öldürmedin?

Oğul — Annem nerede?

Baba — Öldü.

Oğul — Yalan söylüyorsun.

Baba — Belki de.

Oğul — Doğrusunu söyle. Bilmek istiyorum. Nerede?

Baba — Öldü, diyorum. Anlamıyor musun?
Eskidi.
Ben de eskiyorum.
Onun ölüsüyle birlikte. (Sessizlik.)

Oğul — Ne kadar soğuk burası.
Üşüyorum. (Sessizlik.)

Baba — Sen beni hiç sevmedin.

Oğul — Evet. Sevmedim. (Bir an.)
Hayır. Yalnız bir kere...

Baba — Hiç, hiçbir zaman sevmedin...

Oğul — Yalnız bir kere.
Eskiden.
Çok eskiden bir kere.
Yanılmıyorsam bir istasyondu.
Evet hatırlıyorum. İyi hatırlıyorum. Bir istasyondu.
Kaç yıl oldu, bilmiyorum.
Daha çocuktum o vakitler.
Yalnızlığı tanıyan bir çocuk. Çok iyi tanıyan.
Ben trenin camlarındaydım.
Sen aşağıda. Kıpırdamadan bana bakıyordun.
Yağmur yağıyordu istasyona. Bunu çok iyi hatırlıyorum.
Unutmadım.
Beni bir yerlere gönderiyordun
Hatırlıyor musun nereye gönderdiğini?

Baba — Hayır.

Oğul — Benden kurtulmak istiyordun.
Tâ o vakitler benim varlığım yoruyordu seni.
Baba — Beni hiç sevmedin.
Oğul — Sonra birden tren türümeğe başladı.
Hep kıpırtısızdın öyle. Bana bir çâresizlik içinde bakıyordun.
Ardımdan ne birşey söyledin, ne de bir işâret yaptın.
Ama neden bilmiyorum, ağladığını gördüm.
Gözlerinden iri iri yaşlar döktüğünü.
Oysa benden kurtulmak istiyordun.
Bütün istediğin buydu.
Ama ağlıyordun.
Neden ağlıyordun?

Baba — Bilmiyorum.
Oğul — İşte o vakit.
Ağladığını gördüğüm zaman.
Yalnız o zaman.
Yalnız bir kere.
Seni o zaman sevdim.
Hatırlıyorum. (Uzun bir sessizlik.)
O günden sonra da bir daha hiç ağlamadın.
Baba — Evet. Hiç. (Bir an.)
Neden bütün bunları bana anlatıyorsun?
Oğul — Acı çekmeni istiyorum.
Baba — Haklısın.
Acı çekmem gerek.
Daha da fazla.
Daha da fazla acı çekmem.
Belki ancak o vakit...
Oğul — Ne?
Baba — Hiç.
Oğul — Daha da fazla
Daha da fazla acı çekmen.
Anlıyorsun.
Hiç değilse benimki kadar.
Belki ancak o vakit...
Baba — Yeter!

Oğul — Belki ancak o vakit ölmeye hakkın olur.
(Sessizlik.)

Baba — Şimdi anlıyorum.
Şimdi anlıyorum neden beni öldürmediğini.
Evet.
Beni kurtarmak istemiyorsun. (Bir an.)
Öyle olsun.
Hakkın var.
Hiçbirşeyi bitirmemek gerek.
Acıyı bile.
Herşeyin bir zamanı var.
(Gözlerini yumar. Başını masanın üzerine koyar. Sessizlik.)

Oğul — Canım sıkılıyor.

Baba — (Başını kaldırır.)
İstersen sigara içebilirsin.
(Tekrar başını masanın üzerine koyar. Oğul bir sigara yakar. Sessizlik.)

Oğul — Hiç kimsenin bizi arayıp sorduğu yok.
Ne bir mektup,
Ne de kapıyı çalan birisi...
Demek birbirimize muhtacız.
Ne kadar birbirimizden bıkarsak bıkalım...
(Sessizlik.)
Uyumak istemiyorum.
Bir sabah olsaydı.
Saat kaç? (Sessizlik.)
Baba!...
Saat kaç?
Baba!
(Sessizlik. Kalkar, Babanın yanına yaklaşır.)
Uyuyor musun? (Sessizlik.)
Uyuyor.
(Yürür. Gerideki sokak kapısını açar. Sokak görünür. Kapının önüne çıkar. Boşluğa doğru var gücüyle bağırır.)
Anne!...
Anne!...
Anne!...

PERDE

C - VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

YENU : 4 - Radar Reklam 272

BAŞ ve ADALE AĞRILARINA KARŞI OPON FAYDALIDIR

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago, ve romatizma ağrılarını dindirir!

OPON bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

Sağlık mevzuunda ailenin en yakın dostunun doktorunuz olduğunu unutmayınız

OPON

günde 6 adete kadar alınabilir

YENU : 5 - (Faal Ajansı 325)

125 Kuruş